

SPIS TREŚCI

TOM I

WPROWADZENIE	02
ZAJĘCIA GRUPOWE	
Biblioterapia	05
Czynności dnia codziennego	10
Usprawnianie polisensoryczne z wykorzystaniem metody ruchu rozwijającego Weroniki Sherborne	14
Wycieczki	17
PRZYKŁADOWE SCENARIUSZE ZAJĘĆ	19
ANEKS – ZBIÓR RYMOWANEK – „Alfabet zwierząt”	23
Bibliografia	29
ZAJĘCIA INDYWIDUALNE	
Rehabilitacja wzroku	31
Orientacja w przestrzeni i samodzielne poruszanie się	54
Logoterapia	58
Psychoterapia	62
Terapia pedagogiczna	64
Przykładowe scenariusze zajęć	67

WPROWADZENIE

„Chcemy, aby polska szkoła była przyjaźnie wymagająca – to znaczy, by dała wszystkim dzieciom równe szanse dostępu do edukacji, zapewniająca uczniom poczucie bezpieczeństwa i sprzyjająca rozwojowi ich indywidualnych zainteresowań, a także klarownie formułująca wymagania, których spełnienie przyniesie satysfakcjonujące wyniki nauczania”. MEN

Nowa podstawa programowa kładzie nacisk na przygotowanie uczniów do praktycznego zastosowania wiedzy i umiejętności. Wymienia eksperymenty i doświadczenia szkolne, które nauczyciele przedmiotów przyrodniczych z czynnym udziałem uczniów powinni przeprowadzić w laboratoriach. Zachęca do łączenia nauki z wizytami w muzeach, parkach, itp.

Rozwijanie postaw i umiejętności potrzebnych w życiu zależy od stosowanych w szkole sposobów nauczania. Ważne, aby wzbudzić zaangażowanie i ciekawość.

W szkole potrzebujemy nauczania poprzez doświadczanie, rozwiązywanie problemów, realizację projektów. Tego jest w szkole stanowczo za mało. Dla każdego pełnosprawnego wzrokowo dziecka ważną rolę w rozwoju ruchowym i poznawczym odgrywają bodźce wzrokowe z najbliższego otoczenia. Motywują dziecko do odkrywania i badania otaczającego świata a zapoznanie się ze środowiskiem gwarantuje mu dalszy rozwój. Rodzice odpowiednio organizują otoczenie, aby dziecko zdobywało nowe umiejętności i doświadczenia. W tym przypadku nie mają problemów z odczytaniem reakcji dziecka na określone bodźce wzrokowe i pobudzaniem jego ciekawości poznawczej. Dziecko z upośledzonym zmysłem wzroku ma mniejszą chęć do poznawania otoczenia i tylko odpowiednie stymulowanie oraz pobudzanie do poszukiwań może zapobiegać jego pasywności a w konsekwencji spowolnieniu ruchu ogólnego łącznie z rozwojem społeczno-emocjonalnym.

Małe dziecko niewidome wymaga pomocy w wielozmysłowym poznawaniu rzeczywistości. Warunkiem tego są prawidłowe interakcje dorosły - dziecko już w pierwszych miesiącach życia oraz dobra komunikacja między nimi. Nie mniej jednak „nawet dzieci wczesnie i starannie rewalidowane wchodzą w wiek

szkolny z nieuniknionym opóźnieniem rozwojowym w sferze poznania otoczenia przyrodniczego, społecznego i technicznego, w sferze rozumienia słów, którymi o tym otoczeniu mówimy do dziecka ” (s. E.Więckowska, OSW Laski, 40 lat pracy pedagogicznej).

Nie może mieć miejsca sytuacja, by z powodu niepełnosprawności ucznia omijane były pewne zagadnienia czy ćwiczenia. Wykorzystując liczne metody z zakresu tyflopedagogiki, terapii oraz techniki wspomagające proces edukacyjny możemy umożliwić uczniowi poznanie całego, przewidzianego programem materiału.

Przykładem wychodzenia naprzeciw potrzebom ucznia z dysfunkcją wzroku jest przygotowanie niniejszego programu, którego zadaniem jest sprostanie wyżej wymienionym wymaganiom przyjaznej dla ucznia dydaktyki.

Autorki

ZAJĘCIA GRUPOWE

BIBLIOTERAPIA

AUTORZY: *Ewa Podhorodecka, Małgorzata Lewicka*

WSTĘP

Stosowanie tekstów literackich w celach terapeutycznych jest mało docenianą możliwością wpływania na stan funkcjonowania człowieka bez względu na to, kim on jest. Książka może łagodzić niepożądane stany psychiczne jak lęk, nuda czy osamotnienie, apatia czy zobojętnienie, a także wyzwalać zachowania pożądane – radość, odprężenie...

Biblioterapia adresowana jest do szerokiej rzeszy zainteresowanych. Jedną z grup stanowią dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjno- wychowawczych. Jest to bardzo tania terapia możliwa do przeprowadzania również przez osobę nie będącą wysoko wykwalifikowanym terapeutą - ponieważ odpowiednio dobrane teksty same w sobie mają potencjał powodujący zmiany w emocjach i intelekcie osób, które są z nimi konfrontowane.

W pracy z dzieckiem niepełnosprawnym bardzo ważna jest zarówno forma przekazu jak i treść. Przydatnym materiałem terapeutycznym dla małego odbiorcy może być zbiór utworów wierszowanych o zwierzętach, mających żartobliwe, acz edukacyjne zabarwienie. Autorami tekstów mogą być zarówno znani pisarze jak i amatorzy, którzy powyższą tematyką zainteresują dziecko, pobudzą jego wyobraźnię, złagodzą lęki, wyzwolą radość i odprężenie.

Ciekawą propozycją dydaktyczną, łączącą literaturę z rzeczywistością - materiałem namacalnym (nieдоступnym lub trudnodostępnym dla dziecka niewidomego lub słabo widzącego) jakim są zwierzęta o naturalnej wielkości wykonane z materiału syntetycznego. Ekspozyty zwierząt usytuowane na ścieżce edukacyjnej w połączeniu z wierszowanym tekstem mają na celu stworzenie nierozzerwalnej symbiozy słowa z wizją.

Terapeutyczna funkcja tekstów literackich o tematyce zoologicznej w edukacji dziecka z dysfunkcją wzroku dostarcza nieograniczonych przeżyć i pozwala na kształtowanie pozytywnych postaw wobec otaczającej rzeczywistości.

I Podstawy teoretyczne programu

Jednym z głównych źródeł, pojawiających się trudności, jest problem zapewnienia uczniom z dysfunkcją wzroku pełnego dostępu do materiałów dydaktycznych, bez których, być może, mogą poradzić sobie ich pełnosprawni rówieśnicy. Najwięcej korzyści przynosi możliwość dostępu do naturalnych obiektów, co nierzadko jest jedną z barier, na jakie napotyka niewidomy już na starcie swojej edukacji. Praca z dzieckiem z niepełnosprawnością wzrokową nasuwa pomysł i nieodpartą potrzebę zaspokojenia Jego ciekawości o świecie

zwierząt, które człowiek od zarania dziejów podglądał, a nawet naśladował i wykorzystywał tę wiedzę np. w wynalazkach technicznych (np. doskonała budowa ptaka była inspiracją do rozwoju lotnictwa, itd.). Większość dzieci widzących chętnie obserwuje zwierzęta i to nie tylko te z najbliższego otoczenia, ale także dzikie, niebezpieczne. Ma ku temu wiele okazji: ZOO, filmy, możliwość obserwacji z bezpiecznej odległości przy użyciu przyrządów optycznych (lornetka czy lupa), itd. Dziecko niewidome, czy słabo widzące nie ma szans na zrozumie tego świata bez otrzymania pewnej pomocy ze strony osób, dla których jego rozwój nie jest obojętny.

Poważnym problemem w poznawaniu rzeczywistości przez osoby niewidome jest eksploracja bardzo dużych i bardzo małych obiektów. Wielkość eksplorowanego dotykowo przedmiotu ma ogromne znaczenie. Obiekty bardzo duże, których rozmiar znacznie przekracza zasięg ramion, stwarzają trudność w ich poznaniu i identyfikowaniu. Problemem może być nie tylko odnalezienie wszystkich istotnych, charakterystycznych elementów obiektu, ale także ich integracja w jedną całość, identyfikowaną przez osobę niewidomą jako ten, a nie inny obiekt. Rozpoznawanie dotykowe bardzo małych elementów (np. oglądanych za pomocą lupy, czy mikroskopu), których wielkość znajduje się poniżej progu wrażliwości dotykowej, często jest niemożliwe. Zjawiska fizyczne, odbierane jedynie wzrokiem (np. tęcza na niebie), nigdy nie będą dostępne percepcyjnie dla osób niewidomych (M. Paplińska, 2008).

Świadomość problemów zmusza do poszukiwań optymalnych sposobów ich rozwiązania. Pomysłem jaki pragniemy przedstawić to stworzenie ścieżki edukacyjnej „Zobaczysko”, pozwalającej choć w pewnej części umożliwić naszym uczniom dostarczenie bodźców do rozwoju poznawczego, gdzie niewidomy „zobaczy” to co dotychczas było dla niego niedostępne. Ten materiał poglądowy z powodzeniem umożliwi naszym uczniom spotkanie za pomocą pozostałych zmysłów sarnę z małym sarniątkiem, które jest ludzaco podobne do Bambi z ulubionej bajki. Jelenia, dumnie prezentującego swoje okazałe poroże oraz wilka, dawnego przodka naszych ulubieńców z kynoterapii: Fery czy Asti. Z bliska przyjrzeć się groźnemu dzikowi, którego orężem są jego ostre szable. W kontakcie z domową krową, zrozumie dlaczego lepiej nie podchodzić do niej z przodu i na pewno już bezbłędnie odpowie skąd bierze się mleko. Spotkanie z indykiem pomoże zdjąć przewisko z tego uroczego przedstawiciela drobiu, które przywarło do niego w znanej dzieciom piosence „O indyku rozbójniku”, której uczyliśmy się z okazji „Urodzin litery i,I”. Wśród domowego ptactwa odnajdzie kaczkę i bez problemu poradzi sobie z odróżnieniem jej od gęsi. Obok nietotów, może podziwiać ptaki – władców przestworzy. Byłaby to nieodparta okazja, aby zrozumieć co my, widzący mieliśmy na myśli mówiąc dzieciom, że ptak „siedzi” na gałęzi. Uzupełnieniem ogrodu są zwierzęta egzotyczne, takie jak np.: lew, kangur, krokodyl czy chociażby żyrafa, dla której dziecko, po zbadaniu długości jej szyi, mogłoby wykonać dla niej np. szalik. Nie potrzeba nikogo przekonywać o korzyściach płynących z takiego rodzaju przekazu. Poznawanie rzeczywistości i zjawisk przez osoby niewidome odbywa się dzięki kompensacji polegającym na zastępowaniu uszkodzonych zmysłów innymi, sprawnie funkcjonującymi, głównie słuchem i dotykiem. Dla osoby niewidomej, tak dorosłego jak i dziecka, informacja, dopływająca z receptorów dotykowych, jest warunkiem niezbędnym do jakościowego poznawania przedmiotów i cech specyficznych najbliższego otoczenia (Mizera, Paplińska, Walkiewicz–Kutak i inni, 2007). Zatem, kwestia zapewnienia uczniom niewidomym i słabo widzącym równych szans edukacyjnych stanowi podstawowy problem, z jakim borykają się nauczyciele posiadający w swych grupach osoby z niesprawnością wzrokową. Tak więc, propozycja programu „Konkret” stwarza okazję do utworzenia **Zwierzęcego Ogrodu Badawczego- (ZOB)- „Zobaczysko”**, który może okazać się rozwiązaniem i wyjściem naprzeciw potrzebom małego badacza oraz zaspokojeniu jego naturalnej ciekawości. Przekaz literacki w postaci utworów wierszowanych, rymowanek i bajek stanowi uzupełnienie płynące ze świata wizji. Aby poprzez swą formę humorystyczną jak i edukacyjną, w rezultacie dostarczyć dziecku radosnych przeżyć **bodźców do rozwoju poznawczego**. „Alfabet zwierząt”, zbiór rymowanek, który wprowadzi dziecko w świat liter, dostarczy podstawowej wiedzy o zwierzętach, zachęci do zadawania pytań i wyzwoli chęć do poszerzenia wiedzy, samodzielnie poszukując informacji w różnego rodzaju źródłach. Każdy

uczeń ma szansę na sukces, bez względu na stopień niepełnosprawności jak i zasób kompetencji. Uczeń sprawniej przyswajający wiedzę i umiejętności ma możliwość samodzielnego, ponadprogramowego czytania tekstów ze zrozumieniem. Zajęcia z biblioterapii odbywają się w trzech grupach, po 1 godzinie tygodniowo dla każdej z nich.

W ten sposób uczeń z dysfunkcją wzroku ma szansę autentycznie zobaczyć i doświadczyć tego, co dla zmysłów niepojęte i odnieść sukces na miarę swoich możliwości.

II Założenia programu wynikające z zadań szkoły

Cel ogólny:

Innowacyjne dostosowanie programu nauczania i materiałów dydaktycznych dla uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 1 dla Dzieci i Młodzieży Niewidomej i Słabo Widzącej im. Louisa Braille'a w Bydgoszczy w latach 2009-2011, tak aby usprawnić ich funkcjonowanie w środowisku przyrodniczym i wyrównać ich szanse w społeczeństwie.

Cele szczegółowe:

1. Opracowanie innowacyjnego, spójnego programu kształcenia dla uczniów z dysfunkcją wzroku dodatkowymi schorzeniami, uwzględniającego najnowsze techniki diagnozy i terapii.
2. Wdrożenie programu wspomagającego wszechstronny rozwój ucznia w klasach pierwszych wszystkich etapów kształcenia przez nowy rodzaj zajęć kształtujących umiejętności kluczowe i zmniejszających dysproporcje pomiędzy uczniami niepełnosprawnymi i pełnosprawnymi.
3. Zwiększenie świadomości nauczycieli i rodziców w zakresie nowoczesnych metod diagnozy i terapii oraz zdobycie doświadczenia w ich stosowaniu.
4. Przekazanie doświadczeń zdobytych w czasie realizacji projektu innym placówkom kształcącym niewidomych.
5. Podniesienie jakości usług edukacyjnych z uwzględnieniem potrzeb gospodarki opartej na wiedzy.

III Cele programu

Cel główny:

Dostosowanie treści i form pracy wychowawczo – dydaktycznej do potrzeb dziecka z niepełnosprawnością wzrokową.

Cele szczegółowe:

- **dostarczanie dziecku bodźców do rozwoju poznawczego,**
- **wzmacnianie poczucia własnej wartości, akceptacji siebie i środowiska przyrodniczego,**
- **uaktywnianie dzieci nieśmiałych, zakompleksionych, mało aktywnych,**
- **motywowanie do uczenia się,**
- **korygowanie emocjonalnie zaburzonych zachowań,**
- pogładowe przyswajanie wiedzy o niedostępnym bezpośrednio dla dziecka otoczeniu (zwierzęta hodowlane, leśne, egzotyczne itd.),
- umożliwienie dokonywania eksploracji (dociekanie , poszukiwanie, badanie, odkrywanie),

- doskonalenie percepcji dotykowo-słuchowej,
- uświadomienie istnienia przestrzeni trójwymiarowej w otaczającym świecie,
- zachęcanie do ruchu i uaktywnianie siebie,
- samodzielne poruszanie się oraz doskonalenie orientacji przestrzennej,
- stymulowanie i usprawnianie narządów artykulacyjnych.

IV Treści programu

Dobór treści programu służy rozwojowi intelektualnemu ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju umiejętności czytania ze zrozumieniem.

Zajęcia będą obejmowały następujące treści nauczania i działania edukacyjne:

1. Dom rodzinny – dziecko jako członek rodziny;
2. Szkoła – dziecko jako uczeń, kolega, przyjaciel;
3. Zabawy, zajęcia, przygody dzieci;
4. Rozmowy;
5. Swobodne i spontaniczne rozmowy uczniów;
6. Zabawy i gry darmowe;
7. Uważne słuchanie wypowiedzi innych;
8. Słuchanie baśni, opowiadań, legend, utworów wierszowanych...;
9. Czytanie głośne sylab, wyrazów, zdań i tekstów;
10. Czytanie ciche ze zrozumieniem;
11. Sięganie do różnych źródeł informacji, w tym korzystanie z czytelnicy i biblioteki szkolnej;
12. Pisanie liter, łączenie liter w sylaby, pisanie wyrazów i zdań;
13. Przepisywanie wyrazów, zdań, tekstów, powiązane z uzupełnianiem i przekształcaniem;
14. Pisanie swobodnych tekstów, ogłoszeń, zaproszeń, listów, opowiadań i opisów;
15. Pisanie z wykorzystaniem elementarnych zasad pisowni.

V Procedury osiągnięcia celów

Ucząc odbioru i rozumienia różnych tekstów oraz obcowania z literaturą nauczyciel:

- rozszerza wiedzę o środowisku przyrodniczym, w rzeczywistości niedostępnym dla ucznia z dysfunkcją wzroku,
- ukierunkowuje uczniów na wyszukanie i wskazanie w tekście określonych informacji,
- uwzględnia możliwości i zainteresowania uczniów,
- stwarza uczniom szansę nabywania przez nich umiejętności praktycznych (wykonywanie czynności według przeczytanej instrukcji, rozwiązywanie zagadek, szarad, rebusów, zgodnie z podanymi wskazówkami),
- uczy poszukiwać tekstów i określonych informacji w słownikach i encyklopediach,
- zachęca uczniów do analizowania różnych elementów budowy zwierząt,
- naśladuje odgłosy zwierząt,
- łączy czytanie utworów literackich z odbiorem innych rodzajów sztuki poruszających podobny temat, umożliwiając głębsze przeżycia estetyczne,
- umożliwi odkrywanie wartości humanistycznych,
- umożliwia obcowanie ze słowem pisanym.

W osiągnięciu celów nauczyciel będzie korzystał z zaproponowanych w programie metod, technik i form pracy z uczniem niewidomym i słabo widzącym z zakresu ruchu rozwijającego W. Sherborne, czynności dnia codziennego, stymulacji polisensorycznej, logoterapii, rehabilitacji wzroku, psychoterapii z terapią pedagogiczną oraz orientacji przestrzennej.

VI Metody i formy pracy

Założone cele należy realizować, wykorzystując metody nauczania, które powinny być podporządkowane zasadzie stopniowania trudności oraz dostosowane do możliwości i zainteresowań uczniów.

Metody te powinny motywować uczniów do:

- aktywności
- kreatywności
- poszukiwań badawczych
- samodzielności
- odpowiedzialności

Jednym z najważniejszych elementów procesu nauczania jest wzbudzanie motywacji do nauki. Dlatego należy stale odwoływać się do wrodzonej ciekawości dziecka, do jego chęci poznawania świata i wybierać zagadnienia interesujące dla uczniów oraz poruszać bliskie im problemy. Nauczyciel odgrywa rolę: przewodnika, organizatora pracy, osoby pomagającej uczniom. Na nim więc spoczywa odpowiedzialność za dostosowanie nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia. Uczeń natomiast powinien mieć świadomość, że uczy się dla siebie, dlatego nie może być biernym odbiorcą przekazywanych treści, lecz powinien aktywnie uczestniczyć w procesie, za którego wyniki jest współodpowiedzialny. Zajęcia powinny dać uczniowi możliwość występowania w różnych rolach: badacza, eksperta, aktora, krytyka itp. w związku z tym trzeba stwarzać sytuacje, w których uczniowie mogą odważnie pytać, analizować, wyciągać wnioski, wyrażać własne zdanie, bronić swego stanowiska, a także wyrażać sprzeciw.

W kształceniu umiejętności przewidzianych w programie należy wykorzystać jak najbardziej różnorodne techniki pracy z tekstem, a zwłaszcza:

- indywidualną pracę z tekstem
- rozmowę
- dyskusję
- dramę
- pracę zespołową z tekstem i wiele innych.

Formy pracy:

- grupowa jednolita
- grupowa zróżnicowana
- zbiorowa
- indywidualna jednolita
- **indywidualna zróżnicowana**

CZYNNOŚCI DNIA CODZIENNEGO

„Wiem, potrafię”

AUTORZY: *Ewa Podhorodecka, Małgorzata Lewicka*

I Podstawy teoretyczne programu

Okres rozwojowy, w którym dzieci zdobywają podstawy wiedzy mają istotne znaczenia dla ich dalszego funkcjonowania w roli ucznia oraz osoby dorosłej. W wieku 6-9 lat dzieci rozwijają umiejętności współdziałania w grupie (np. we wspólnej zabawie), zaspokajania własnych potrzeb, pełnienia różnych ról społecznych, czyli tego wszystkiego, co jest niezbędne do prawidłowego funkcjonowania w szerszej społeczności. Po raz pierwszy młody człowiek jest poddawany intensywnemu oddziaływaniu ze strony otaczającego środowiska i zmuszany do własnej aktywności w pokonywaniu różnorodnych trudności.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Zajęcia w programie prowadzone będą metodami aktywnymi. Zadaniem tych zajęć jest umożliwienie dzieciom aktywnego doświadczenia i przeżywania tego, co jest przedmiotem zajęć. W związku z tym bardzo ważny jest dobór technik realizacji zajęć odpowiednio do wieku i możliwości dzieci.

Osiągnięcie wieku 6,7lat powoduje zmianę w sytuacji dziecka, wiąże się ze zdobywaniem nowych, nieznanych dotychczas, doświadczeń. Dziecko przekracza próg szkoły, wchodzi w nowe środowisko rówieśnicze – nierzadko po raz pierwszy,- przechodzi pod opiekę nowych osób dorosłych, nauczycieli.

Celem głównym programu jest taki wpływ na ucznia by radził sobie w rozwiązywaniu problemów bez nadmiernego napięcia emocjonalnego, by umiał świadomie i zgodnie współżyć z ludźmi, by znajomość zasad dobrego wychowania, umiejętność swobodnego zachowania się w różnych okolicznościach dała mu poczucie pewności siebie, tak ważnej dla dobrej kondycji psychicznej.

Cele szczegółowe:

- Stwarzanie sytuacji ułatwiających dziecku adaptację do warunków wczesnoszkolnych,
- przełamywanie barier dzieci w kontaktach z osobami pełno – i niepełnosprawnymi,
- wdrażanie uczniów do przestrzegania norm moralnych i zasad współżycia w grupie,
- wzmacnianie więzi ze środowiskiem rodzinnym dzieci,
- zapoznanie wychowanków z wybranymi środowiskami przyrodniczymi.

Realizacja programu pozwala stymulować rozwój dzieci w zakresie sfery: emocjonalnej, społecznej, intelektualnej, motorycznej a także wpływa na rozwój komunikacji. Ponadto nasze działania zmierzają do wzbogacenia przeżyć dzieci, rozbudzają ich zainteresowania i wyobraźnię. Częste, systematyczne spotkania i wspólne zabawy zbliżą dzieci do siebie.

Zastosowanie odpowiednich procedur prowadzących do realizacji celów edukacyjnych nieodzownie związane jest z rozwojem poznawczym i emocjonalnym dziecka, a także z możliwościami percepcyjnymi i odtwórczymi, które u każdego dziecka mają charakter indywidualny. Działania podejmowane przez nauczyciela wymagają więc przemyślanego zestawu metod i form pracy, jak również starannego doboru środków dydaktycznych.

Realizacja celów edukacyjnych w kształceniu zintegrowanym przebiegająca właściwie, może uczynić ze szkoły miejsce aktywnego rozwiązywania różnorodnych problemów. Towarzyszą temu: przyjemność, radość tworzenia, poczucie własnej wartości, wiara w siebie.

Kompetencje te mogą być doskonalone, utrwalane i rozbudzane poprzez:

- rysunki,
- krąg uczuć,
- odgrywanie scenek,
- burza mózgów,
- dyskusje klasowe,
- uzupełnianie zdań,
- opowiadania (bajki),
- gry i zabawy.

Uczniowie klasy pierwszej Szkoły Podstawowej Nr 53 zostali objęci programem zajęć rewalidacyjnych zgodnie z zaleceniami Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej zawartymi w orzeczeniach i na podstawie diagnozy wstępnej nauczyciela wychowawcy.

CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Program przeznaczony jest dla uczniów z dysfunkcją wzroku, o specjalnych potrzebach edukacyjnych w oparciu o ćwiczenia kompensacyjne – wielozmysłowe, manualne i motoryczne, orientacji kierunkowej i przestrzennej.

Metody i formy pracy dostosowane są do indywidualnych potrzeb każdego ucznia. Realizacja celów ma miejsce na zajęciach rewalidacyjnych. Zajęcia odbywać się będą w dwóch grupach po 1 godzinie tygodniowo dla każdej.

Zajęciami rewalidacyjnymi zostali objęci uczniowie z dysfunkcją wzroku oraz dodatkowymi sprzecznościami oraz niepełnosprawnością intelektualną stopniu lekkim.

Wspomaganie uczniów ma na celu:

- usprawnianie zaburzonych funkcji,
- kształtowanie umiejętności funkcjonowania w rzeczywistości szkolnej i pozaszkolnej,
- wdrażanie do powiązania zdobytej wiedzy z praktyką dnia codziennego,
- przybliżanie zasad skutecznego komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych.

Program „Wiem, potrafię” dotyczy kształtowania osobowości dziecka i wspieranie jego rozwoju zarówno poprzez proponowane treści, jak też osobisty kontakt nauczyciela z dziećmi. Wynika to z założenia, że jednym z podstawowych źródeł zaburzeń w kształtowaniu postaw społeczno – moralnych jest brak prawidłowych wzorców obyczajowych w kontaktach interpersonalnych oraz zła adaptacja do ról i warunków życiowych.

DIAGNOZA GRUPY

Uczniowie klasy pierwszej ze względu na dysfunkcje wzrokowe oraz specyficzne potrzeby edukacyjne wymagają systematycznej, skonkretyzowanej i indywidualizowanej pracy.

OBSZARY

- KULTURA SŁOWA
Czarodziejskie słowa np. proszę, dziękuję, przepraszam, dzień dobry, do widzenia...
- W TEATRZE, KINIE, FILHARMONII, W MUZEUM I INNYCH MIEJSCACH PUBLICZNYCH NP.: POCZTA, SKLEP, ITD.

- SZTUKA KORZYSTANIA Z TELEFONU
rozmawiamy przez telefon
- WIZYTY
 - idziemy z wizytą
 - przyjmujemy gości w szkole, w domu
 - odwiedzamy chorego kolegę
- WOKÓŁ STOŁU
 - uczy się nakrywać stół,
 - poznajemy zasady zachowania się przy stole.
- NASZE ZDROWIE TO NASZ SKARB
 - rozumiemy konieczność przestrzegania zasad higieny,
 - znamy zasady zdrowego odżywiania się,
 - rozumiemy znaczenie ruchu dla naszego organizmu,
 - czynności samoobsługowe nie sprawiają nam trudności.
- OBCHODZIMY ŚWIĘTA BOŻEGO NARODZENIA
 - Poznajemy tradycje i zwyczaje świąteczne,
 - Przygotowujemy prezenty,
 - Dbamy o odpowiedni ubiór – strój świąteczny,
 - Składamy życzenia,
 - Przygotowujemy stół świąteczny.
- ORGANIZUJEMY ŚWIĘTA OKOLICZNOŚCIOWE W KLASIE
 - Dzień Babci, Dzień Dziadka, Dzień Matki, Dzień Dziecka,
 - Pożegnanie zimy, powitanie wiosny,
 - Dzień Patrona Szkoły,
 - Andrzejkę,
 - Karnawał.
- DOBRE MANIERY DROGĄ DO SUKCESU UCZNIA
 - Każdy z nas ma swoje imię,
 - Uczymy się tolerancji,
 - Zabawy,
 - Jaki jestem,
 - W szkole, w domu i ...,
 - Stosunek do nauczycieli, pracowników szkoły, rodziców, kolegów,
 - Pomagamy innym,
 - Opiekujemy się zwierzętami.

EWALUACJA

Ewaluacja „to sposób działania, za pomocą którego opisujemy rezultaty końcowe zaistniałych faktów zarówno z pozytywnej, jak i z negatywnej strony. Współczesne rozumienie ewaluacji to nie tylko kontrola, ocena, zbieranie danych, to przede wszystkim refleksja własna ukierunkowana na rozwój”.

Program „Wiem, potrafię” przeznaczony jest do realizacji dla pierwszego etapu edukacji. Nauczyciel w ciągu trzech lat dążąc do osiągnięcia zamierzonych celów, kształtowania u uczniów właściwych postaw musi dokonywać ciągłej ewaluacji. Jest to konieczne by w trakcie realizacji dokonywać zmian i korekt. Takie informacje uzyskamy korzystając z różnych źródeł. Służyć temu będą:

- obserwacje
- testy sprawdzające
- ankiety
- rozmowy
- konkursy
- zgaduj – zgadule
- zadania praktyczne – praktyczna działalność uczniów

Będą one prowadzone cyklicznie w ciągu roku szkolnego. Po zakończeniu realizacji programu przeprowadzony zostanie konkurs z udziałem rodziców czy kolegów kształcenia zintegrowanego. Wyniki ewaluacji będą analizowane i posłużą do ulepszenia i modyfikowania pracy wychowawczej.

USPRAWNIANIE POLISENSORYCZNE Z WYKORZYSTANIEM METODY RUCHU ROZWIJAJĄCEGO WERONIKI SHERBORN

AUTORZY: *Ewa Podhorodecka, Małgorzata Lewicka*

I 1. Podstawy teoretyczne programu

Zaburzenia w funkcjonowaniu analizatorów zakłócają, a często uniemożliwiają dzieciom nabywanie nowych doświadczeń i umiejętności. Celem tej metody jest ułatwienie rozwoju zdolności systemu nerwowego do przetwarzania w bardziej normalny sposób bodźców czuciowych. Rolą metody stymulacji polisensorycznej jest usprawnianie wszystkich zmysłów: czucia proprioceptywnego, dotyku, węchu, smaku, wzroku, słuchu, tak by umożliwić dzieciom zintegrowane, wielozmysłowe poznawanie świata. Oparta na teorii neurologicznej terapia pomagająca dzieciom w przeróżnych zaburzeniach takich jak nadpobudliwość psychoruchowa, niepowodzenia szkolne, słaba pamięć, niski poziom sprawności manualnej, niektóre wady wymowy, obniżony poziom koordynacji ruchowej, zaburzenia lateralizacji, zaburzona kierunkowość, obronność dotykowa, zaburzenia percepcji wzrokowej i słuchowej, nadpobudliwość psychoruchowa z deficytem uwagi, obniżony poziom graficzny itp. Zajęcia w Sali Doświadczenia Świata pozwalają na wielozmysłowe poznawanie otoczenia. Podczas zajęć ważna jest atmosfera relaksacji, którą stwarzamy poprzez odpowiednią muzykę.

Koncepcja zajęć uwzględniająca wybrane metody wspomagające proces dydaktyczny a wśród nich między innymi: kynoterapia, zajęcia w Sali doświadczenia świata oraz ruchu rozwijającego. Odbywać się będą 4 godziny zajęć tygodniowo - po 1 godzinie dla grupy.

II Celem integracji polisensorycznej jest:

- stymulacja współpracy pomiędzy poszczególnymi zmysłami dziecka,
- likwidacje zaburzeń równowagi poczucia ułożenia własnego ciała a także lęku przed wykonywaniem różnych czynności życiowych, związanych z poruszaniem się w przestrzeni.

III Treści programowe

Stymulacja dotykowa

- Doskonalenie zmysłu poprzez nazywanie wrażeń dotykowych
- Nazywanie wrażeń odbieranych poprzez chodzenie po różnych fakturach
- Dobieranie w pary lub rozpoznawanie dotykiem przedmiotów ze względu na określone cechy
- Nabywanie przekonania, że dotyk może sprawić przykrość i przyjemność

Stymulacja smakowa

- Porównywanie i nazywanie smaków: kwaśny, słony, słodki, gorzki
- Kojarzenie smaku z miejscem, osobą, sytuacją
- Poznawanie zawodów związanych z analizą wrażeń smakowych (kucharz, piekarz)

Stymulacja węchowa

- Wąchanie, porównywanie, opisywanie i nazywanie źródeł zapachów
- Kojarzenie zapachu z miejscem, osobą, sytuacją
- Kształtowanie pojęć: zapach miły, przyjemny, świeży, duszący, cuchnący
- Opisywanie zapachów za pomocą porównań np. pachnie jak drzewa w lesie

Stymulacja słuchowa

- Odbieranie i nazywanie wrażeń słuchowych
- Poznawanie zawodów ludzi związanych ze zmysłem słuchu
- Nabywanie przekonania, że dźwięki istnieją, ale ich nie widać
- Rozpoznawanie i przeliczanie dźwięków dochodzących z otoczenia

Stymulacja wzrokowa

- Szeregowanie przedmiotów wg poszczególnych cech
- Rozszerzanie słownictwa związanego z odbiorem i nazywanie bodźców
- Poznawanie zawodów związanych z analizą wrażeń wzrokowych

I 2. Podstawy teoretyczne programu

Metoda W. Sherborne nawiązuje do najbardziej pierwotnego sposobu porozumiewania się jakim jest „język ciała”. Czasami pomijamy znaczenie tej formy naszej komunikacji z innymi ludźmi. Poprzez uświadomienie sobie jej wartości nasz kontakt jest coraz głębszy, staje się bardziej żywy.

Metoda W. Sherborne ze względu na swoją prostotę i naturalność jest metodą, o której możemy powiedzieć, że jest uniwersalna. W związku z czym metodę tą można wykorzystać zarówno w pracy dziećmi jak i z osobami dorosłymi, z osobami mającymi różne zaburzenia rozwojowe, a także z osobami o prawidłowym rozwoju. W. Sherborne rozumie swoją metodę jako podejście pedagogiczne, które umożliwia doświadczenie ruchu i kontaktu fizycznego, emocjonalnego i społecznego. Można także stwierdzić, że jest to metoda niewerbalna – poprawia komunikację dziecka z otoczeniem uaktywniając „język ciała i ruch”. A nie zapominajmy, że ruch to podstawowy i naturalny środek porozumiewania się wychodzący z centrum naszego ciała, do którego sięgają małe dzieci i osoby z utrudnioną komunikacją słowną.

Udział w ćwiczeniach metodą W. Sherborne stwarza dziecku okazje do poznania własnego ciała, usprawnia jego motorykę. Zajęcia prowadzone tą metodą mają pomóc dziecku w poznaniu siebie, w zdobyciu do siebie zaufania, w poznaniu innych i nauczeniu się ufania im, nabiera pewność siebie i zaczyna wierzyć we własne możliwości. Podczas wykonywanych ćwiczeń ruchowych uczeń poznaje przestrzeń, w której się znajduje przez co przestaje ona być dla niego groźna. Dlatego czuje się w niej bezpiecznie, jest coraz bardziej aktywne, staje się twórcze.

II Procedury osiągnięcia celów

Wykorzystując metodę W. Sherborne nauczyciel pomaga dziecku:

- zdobyć pewność siebie i poczucie bezpieczeństwa otoczeniu,
- ułatwić nawiązywanie kontaktu współpracy z partnerem i grupą,
- pokonać trudności,
- odkrywaniu własnych możliwości,
- w doznawaniu przyjemności, radości, zabawy.

III Cele szczegółowe

- poznanie własnego ciała oraz umiejętności kontrolowania go,
- rozwój aktywności ruchowej,
- mobilizowanie do podejmowania aktywności ruchowej,
- rozwój aktywności dotykowej,
- wyczuwanie i poznawanie poszczególnych części ciała,
- wydłużanie czasu skupienia uwagi.

IV Treści programowe

1. Ćwiczenia prowadzące do poznania własnego ciała
 - Wyczuwanie brzucha, pleców, pośladków,
 - Wyczuwanie nóg i rąk,
 - Wyczuwanie twarzy – siedzenie w kole,
 - Wyczuwanie całego ciała.

2. Ćwiczenia pozwalające zdobyć pewność siebie i poczucie bezpieczeństwa
 - Ćwiczenia w parach,
 - Ćwiczenia w grupie.

3. Ćwiczenia ułatwiające nawiązanie kontaktu i współpracy z partnerem i grupą.
 - Ćwiczenia „z” w parach,
 - Ćwiczenia „przeciwko” w parach,
 - Ćwiczenia „razem” w grupie.
 -

4. Ćwiczenia twórcze

WYCIECZKI

AUTORZY: *Ewa Podhorodecka, Małgorzata Lewicka*

Bezpośrednie relacje dziecko-środowisko przyrodnicze

„Jak dzieci mają kształtować przyszłość, gdy wciąż odbiera się im samodzielne doświadczenie, bezpośrednie przeżywanie oraz idące z tym w parze procesy poznawania i kształtowania?”
Hedwig Wilken

W nawiązywaniu dialogu ze światem przyrody, nadrzędne i najważniejsze miejsce należy przypisać zajęciom terenowym - wycieczkom. Pozwalają one na zapoznanie się z czekającymi na pilne rozwiązanie problemami ochrony środowiska, stanowią źródło wiedzy o zachodzących zjawiskach przyrodniczych, sprzyjają rozwijaniu wielu ważnych umiejętności, wpływają na zawieranie i pogłębianie związków emocjonalnych człowieka z przyrodą.

Wycieczki dostarczają nieograniczonej swobody i otwartości, gdzie natura „osobiście” dostarcza materiały dydaktyczne. W warunkach terenowych obiekt nauczania jawi się w pełni, kompleksowo, w całej swej okazałości. Wypływająca z niego informacja wzmacnia w znacznym stopniu aktywność uczestników, która jest istotnym czynnikiem, wzmacniającym inne środki dydaktyczne. Dlatego też należy uznać, że praca terenowa ma znaczny wpływ na celowy i kierowany rozwój osobowości uczestników.

Dla dziecka z dysfunkcją wzroku świat przyrody jest przede wszystkim czymś nowym, nieznanym, czymś co budzi silne wrażenia oraz niepokonowaną ciekawość i zmusza do stawiania pytań. Z kolei nauczyciel (rodzic), gdy zwróci uwagę na rolę, jaką przyroda spełnia w świecie dziecięcym, uderzony jest wielkim bogactwem możliwości kształtowania psychiki, jakie kryje w sobie stosunek dziecka do zwierząt roślin i wszelkich zjawisk natury.

W świetle wiedzy psychologicznej, ogromne znaczenie dla rozwoju umysłowego dziecka ma bezpośredni kontakt z rzeczywistością zwłaszcza w okresie intensywnego rozwoju centrów mózgowych – wówczas odpowiednia ilość podnieć zmysłowych aktywizuje mózg i powoduje wytwarzanie się prawidłowych skojarzeń oraz mechanizmów skojarzeniowych.

Dziecko w wieku wczesnoszkolnym posługuje się głównie myśleniem konkretno-wyobraźniowym, co ma znamienity wpływ na kształtowanie i się właściwych postaw do otaczającego środowiska, które w rezultacie mogą prowadzić do odpowiedzialności i respektowania praw przyrody oraz do uwrażliwienia dzieci na potrzebę jej ochrony.

Poznawanie przyrody sprzyja rozwojowi zdolności intelektualnych. Aby osiągnąć dobre wyniki w tym zakresie, niezbędne jest wykształcenie zdolności koncentracji uwagi. Kontakt z przyrodą wywołuje u dzieci żywe i silne uczucia, które prowadzą do jej umiłowania, troski, pragnienia ochrony i pielęgnacji żywych organizmów, wywołują postawy afirmacji przyrody itd. Przeżywanie przyrody wydatnie wzbogacają uczucia estetyczne. Zajęcia przyrodnicze sprzyjają rozwojowi fizycznemu.

Tyflopedagodzy dobrze wiedzą, że sam przekaz słowny, traktujący o rzeczach dotąd nieznanych dziecku jest bezcelowy i nie prowadzi do zrozumienia treści. Sama teoria jest „sucha” i niekompletna. Spełnia jedynie część celu poznawczego, jest „wiedzą dla wiedzy”.

Dziecko powinno oglądać, szukać, zbierać, porządkować, porównywać, mierzyć, liczyć, obserwować, badać i eksperymentować. Tylko dzięki tym działaniom ma szansę w pełni poznać otaczający je świat. Obserwując przyrodę, dziecko dokonuje szeregu operacji umysłowych, takich jak: analiza, synteza, porównywanie, poszukiwanie cech różniących i wspólnych, aż wreszcie dochodzi do uogólnienia, które jest podstawą tworzenia pojęć przyrodniczych o charakterze ogólniejszym, np. ptaki, owady, gady.

Rolą nauczyciela jest:

- nauczanie dokładnego obserwowania za pomocą kilku zmysłów,
- stworzenie warunków do dokładnej obserwacji,
- kształtowanie uwagi dzieci (koncentracji, zainteresowania, właściwego zachowania, itp.),
- wspomaganie dokonywania właściwych spostrzeżeń.

Zadaniem zaś dzieci jest „otwieranie oczu i nastawianie uszu na wszystko, co dzieje się w przyrodzie”, ale jak otwierać oczy i jak słuchać, to powinien pokazać nauczyciel”.

Pamiętać należy, iż przyrody nie można poznać abstrakcyjnie, trzeba dotknąć, powąchać, posłuchać, zobaczyć a nawet zasmakować. Tylko w ten sposób przybliżymy dzieciom wartości środowiska przyrodniczego, którego, na co dzień się nie dostrzega. Dopiero wtedy będzie nam wolno wymagać, by dzieci traktowały przyrodę jak coś cennego i czuły się za nią odpowiedzialne.

Od nauczyciela zależy, jakie stworzy warunki, aby dziecko w kontakcie z przyrodą doznawało jak najwięcej przeżyć. Powinno ono mieć również możliwości działania w celu zaspokajania swoich potrzeb emocjonalnych, intelektualnych, a także lokomocyjnych. I wreszcie pamiętać trzeba o praktycznym działaniu dzieci, których istotą jest doświadczenie.

Edukacja terenowa czyli wycieczka, stwarza bardzo korzystne warunki wychowawczego oddziaływania, szczególnie na emocjonalną stronę osobowości dziecka.

Zajęcia w terenie stanowią najdoskonalszą „pomoc dydaktyczną”, świat rzeczywisty pojmowany jest tu holistycznie, dlatego też, z całą pewnością edukacji terenowej – wycieczkom można przypisać charakter interdyscyplinarny. Program przewiduje dwie wycieczki do gospodarstwa rolnego w terminie wybranym przez nauczycieli.

Ewaluacja zajęć grupowych

Ewaluacja to proces systematycznego zbierania, analizy i interpretacji danych związanych z oceną efektywności określonych przedsięwzięć. Ewaluacja programu „**Konkret**” jest procesem, który poprzez zbieranie informacji o warunkach, przebiegu i uzyskiwanych wynikach przy jego wdrażaniu, pozwala podjąć decyzję o jego dalszym stosowaniu i możliwościach ulepszenia. Oczywiście na podstawie tej analizy można również dokonać oceny uzyskiwanych wyników. W wyniku ewaluacji powinno się uzyskać dogłębną diagnozę sytuacji, co pozwoli na korektę działań i podejmowanie decyzji. Wnioski wynikające z ewaluacji uwzględnione będą w corocznych planach pracy nauczyciela.

Ewaluacja będzie miała na celu szukanie odpowiedzi na pytania:

- Czy wzrósł poziom czytania ze zrozumieniem?
- Czy wzrosło tempo czytania?
- Czy zmieniła się technika czytania?
- Czy program miał wpływ na wzrost poziomu czytelnictwa uczniów?
- Czy wzrosła umiejętność komunikacji ?
- Czy osiągnięto większą sprawność ruchową?
- Czy program pozwolił wyrównać szanse edukacyjne?
- Czy program wpłynął na poszerzenie zainteresowań otaczającą rzeczywistością, środowiskiem zwierząt?

Sposoby ewaluacji:

- analizowanie indywidualnych postępów uczniów poprzez obserwację zachowań, prawidłowej wymowy w trakcie realizacji programu,
- testowanie uczniów (A – ankieta, TD – test diagnostyczny, W – wywiad)
- przygotowywanie na podstawie czytanych tekstów: galerii plastycznych, przedstawień, scenek darmowych, wiadomości o zwyczajach zwierząt,
- sprawdzenie wzrostu czytelnictwa wśród uczniów (analiza kart czytelniczych).

PRZYKŁADOWE SCENARIUSZE ZAJĘĆ

Scenariusz zajęć stymulacji polisensorycznej z wykorzystaniem metody ruchu rozwijającego Weroniki Sherborne.

Autor: *Ewa Podhorodecka*

Temat : Stymulacja dotykowo – smakowo – węchowa.

Cele ogólne:

- stymulacja polisensoryczna,
- usprawnienie koordynacji wzrokowo- ruchowej,
- usprawnienie małej motoryki,
- wyzwalanie aktywności i samodzielności dziecka,

Cele szczegółowe:

Dziecko:

- potrafi odróżnić smaki: słodki/kwaśny,
- reaguje na zmiany zapachów,

Forma – zajęcia grupowe:

1. Powitanie się z dziećmi
 - 1) Śpiewanie piosenki połączone z masażem dłoni. Nauczycielka podchodzi do dzieci i powtarza słowa piosenki „ Witaj np. Aniu x 2 .Jak się masz x2
 - 2) Wszyscy Cię witamy
 - 3) Wszyscy Cię kochamy. Bądź wśród nas.

2. Śpiewanie piosenki połączonej z ruchem
Nauczycielka śpiewa piosenkę i wykonuje razem z dzieckiem ruchy zgodnie z tekstem piosenki
„ Wieje, wieje wiatr i spadają liście z drzew, itd.

3. Dzieci otrzymują małe ilości smakołyków i określają ich smak – słodki, kwaśny, słony
Nauczyciel zapala poszczególne kadzidełka rozprowadza zapach po sali. Dziecko próbuje odgadnąć jaki to zapach.

4. Dzieci leżą na materacach słuchając muzyki relaksacyjnej.

Scenariusz zajęć stymulacji polisensorycznej z wykorzystaniem metody ruchu rozwijającego Weroniki Sherborne.

Autor: *Ewa Podhorodecka*

Temat : „Wesołe zabawy” –ćwiczymy wspólnie.

Cele ogólne:

- wspomaganie rozwoju psychoruchowego dziecka
- kształtowanie poczucia bezpieczeństwa, akceptacji samego siebie
- integrowanie się z grupą
- wycucie własnego ciała
- rozwijanie sprawności ruchowej
- kształtowanie pozytywnych odczuć w kontakcie z innym dzieckiem.

Cele szczegółowe (dziecko):

- kontroluje własne zachowania
- współdziała w grupie
- swobodnie wykonuje postawione przed nim zadania
- współpracuje z partnerem
- akceptuje siebie i innych
- bezpiecznie zachowuje się podczas ćwiczeń
- odczuwa radość ze wspólnej zabawy.

Forma – zajęcie z całą grupą

Metoda – metoda Ruchu Rozwijającego W. Sherborne

Środki dydaktyczne – magnetofon, płytka CD „ Muzyka relaksacyjna”

Przebieg:

1. Powitanie : dzieci witają się różnymi częściami ciała : łokciami, kolanami, głowami, barkami itd.
2. Ćwiczenia prowadzące do wycucia własnego ciała:
 - leżenie na plecach i jazda na podłodze
 - ślizganie się na brzuchu po podłodze
 - siedząc – kręcenie się w kółko na pośladkach
 - turlanie się po podłodze
 - chodzenie i bieganie na sztywnych nogach
 - maszerowanie z podnoszeniem kolan.
3. Ćwiczenia z kolegą:
 - „Mosty “ – jedno dziecko robi mostek, a drugie dziecko przechodzi wokół, nad, pod
 - „Ciężar” – jedno dziecko leży nieruchomo na brzuchu na podłodze, a drugie stara się je przewrócić na plecy lub poruszyć
 - „Huśtawka” – dzieci siedzą w siadzie skrzyżnym twarzą odwrócone do siebie trzymając się za dłonie, jedno dziecko huśta drugie
 - „Waga” – dzieci stoją naprzeciw siebie i chwytają się za ręce, wykonują na przemian przysiady
 - „Przepychanki” - dzieci siedzą w siadzie odwrócone do siebie plecami i przepychają się

4. Ćwiczenia wyciszające – dzieci kładą się na plecach, zamykają oczy, słuchają muzyki relaksacyjnej.
5. Ćwiczenia w czwórkach:
 - „Kołysanka” – troje dzieci wykonuje klęk podparty w rzędzie, a czwarte kładzie się na plecach i jest kołysane.
6. Ćwiczenia w grupie :
 - „Zwijamy dywan” – dzieci kładą się ciasno na podłodze jedno obok drugiego. Pierwsze dziecko kładzie się na dywanik i turla się po nim, aż do końca dywanu, następne dziecko itp.
7. Pożegnanie w kręgu – „Iskierka” uścisk dłoni.
8. **Literatura :**
9. **Program ABC XX ...I wieku – A. Łady – Grodzickiej**
10. Ruch rozwijający dla dzieci – W. Sherborne
11. Metoda W. Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka – M. Bogdanowicz, M. Przysnyska

ANEKS

„ALFABET od A do Z”- zbiór rymowanek (materiał roboczy)

Autor: mgr Ewa Podhorodecka

ALIGATOR

Zwierz z niego jest wielki.
W Missisipi sobie siedzi
- (to na wypadek wszelki,
gdybyś zechciał go odwiedzić).
A tak przy okazji, jeśli mowa o nim:
- dobrze się zastanów,
zanim go wyłowisz.
Bo to nie jest rybka ani żaden taki,
lecz to jest krokodyl
gad nie byle jaki!
W paszczy mnóstwem zębów kłapie.
Ogon jak u smoka
Nie wypuści kiedy złapie,
taka to istota!

BIEDRONKA

Jak wyglądają małe biedroneczki?
Mówiąc najprościej:
- mają czerwone skrzydełka w czarne kropeczki.
Dodać jednak trzeba, że ten chrząszcz niewielki,
niby taki mały,
a pożytek wielki.
No bo ta biedronka, ogrodnik wam powie,
z całym rojem mszyc
sama radzi sobie

CYKADY

Cyt, cyt, co to?
Co tak cyka?
Czy to głos pasikonika?
Prawie dobrze, lecz powiadam:
- to nie konik to cykada!
Lubi mieszkać na Cykladach
I przebywać w dużych stadach.
Kiedy wieczór już zapada
I wokoło cicho jest
Wtedy śpiewa nam cykada
I nie pyta czy wypada.

DELFIN

Niech nikomu do głowy nie wpadnie
Że delfin jest rybą, bo to tak nie ładnie
Mimo, że w wodzie pływa
Ssakiem delfin się nazywa.

EMU

Emu jest ptakiem, ale nie lata
I niech nie myśli dziatwa skrzydlata,
Że smutny żywot czeka nielota
Emu jest strusiem
Więc jak u strusi
Wzbijać się w niebo Emu nie musi.

FOKA

Lubi chłodne morza, nie zimno jej wcale
Kiedy jest malutka ma futerko białe
Lecz gdy stanie się dorosła
Zmienia ubarwienie
Miłym pyszczkiem się uśmiecha
To wielkie stworzenie.

GĘŚ

Gęsi, gąski i gąsięta
I na co dzień i od święta
Noszą głowy swe wysoko,
Mają bardzo bystre oko,
Jak legendy nam podały
Gęsi Rzym uratowały.
Lubią w stawie sobie pływać
I ptakami się nazywać.
Tak naprawdę, drogie dziatki,
Z tym fruwaniami to są plotki.
Gęsi znane wam z podwórka,
choć noszą dumnie piórka,
raczej w niebo się nie wzniosą
bo je dobrze ludzie pasą.
Gęsi białe i siodłate
Wolą raczej wiejską chatę.
Nie chce im się w chmurach latać
Wolą z drobiem się pobratać.
A ich miękkie piórka białe
Na poduszki doskonałe.
Chętnie się oskubać dają
Za złe raczej nam nie mają
Piórka z czasem im odrosną.
Znowu będą piękne wiosną.
A na koniec szepnę słowo,
- gęś potrawą narodową!

HIPOPOTAM

W Afryce mieszka
tłusty koleżka.
W wodzie się chłodzi,
po lądzie chodzi.
Gdyby więcej ruchu miał
Nikt za grubasa brać by go nie śmiał
A tak, gdy przytyje jakaś dama
Już ją porównują do hipopotama.

INDYK

Indyk to ptak domowy
W korale wystrojony.
Gul, gul, słycać dookoła,
To indyczka dzieci woła.
Chodźcie dzieci, patrzcie proszę,
Sznur koralu wam przynoszę.
Sznur koralu z jarzębiny
I nie róbcie takiej miny!
Kiedy trochę podrośnięcie,
Takie właśnie mieć będziecie.
Piękne, duże i czerwone
Tuż pod dziobem zawieszone.
Wszystko po to, moje małe,
Bo z was ptaki doskonałe.
Wprawdzie w chmurach nie latacie.
Za to pięknie wyglądacie.
Na podwórkach w świecie całym,
Indyk drobiem jest wspaniałym.

JASKÓŁKA

Wiosnę przynosi czarna jaskółka
Co gniazdko lepi pod dachem.
W powietrzu zwinnie zatacza kółka,
Wita ją Jagna ze Stachem.
Witaj, jaskółko ptaszku malutki
Czekamy ciebie od dawna
U nas swe gniazdko ulepić możesz
Zaprasza Staszek i Jagna.

KOGUT

Już od rana głośno pieje;
- ku- ku -ryku, ku- ku- ryku
Wstawać trzeba mały zuchu,
- Spójrz, na dworze dnieje.
Dumnie kogut sobie chodzi
Po wiejskim podwórku
Pierś do przodu swą wypina
Bo on tutaj rządzi.
Spośród drobiu się wyróżnia
Z daleka go widać
Znają go tu wszystkie kury
Żadna z nim nie zbłądzi.
Jest jak rycerz w pięknej zbroi,
Zawsze jest szarmancki.
Kury są bezpieczne przy nim,
Żadna się nie boi.

KROWA

Pani krowo, pani krowo!
Pani się odżywia zdrowo?

Na śniadanie trawa z rosą
Ze stokrotką i komosą.
Na kolację kwiatów pąki,
A na obiad łąny łąki.
Czy to zdrowo? – pani krowo!
Tak zielono, szmaragdowo?
Nie zaszkodzi taka dieta
Białej barwie twego mleka?
Krowa trawę żuje wolno
więc przeszkadzać jej nie wolno
Bo na zdrowy kubek mleka
Cała klasa dzieci czeka.

KACZKA

Kwa, kwa, kwa, kwa
Kwa, kwa, kwa, kwa
Grzecznie kroczy kaczek dziatwa
za swą mamą równo, sprawnie
by pomoczyć piórka w stawie.
W wodzie czują się wspaniale,
Płynąc robią małe fale,
Nagle nura dają w wodę,
Podziwiającie ich urodę
Bo na łądzie kaczki małe
Nie są takie doskonałe
Poruszają się niezgrabnie
I kiwają się nieładnie.

LIS

Rude futro ma i kitę wytworną
Do kurnika zakrada się porą wieczorną
To znany z chytryści zwierz
Jeśli chcesz, to mi wierz,
Nigdy nie lekceważ lisa
Bo ma tupet Witalisa.

ŁABĘDŹ

Łabędzie to ptaki królewskie
Co z gracją po wodzie płyną,
Łatwo je rozpoznać
Uklonią się wam szyją.
Łabędzia szyja tak się wygina,
Że całkiem dwóję nam przypomina

MOTYL

Skrzydełka kolorowe
ma ten owad niewielki.
Wygląda jak kokardka
na głowie małej Elki.

NOSOROŻEC

Róg na nosie sobie nosi
I od tego nazwę ma.
Czy wiesz, kogo mam na myśli?
Jeśli tak, to cicho sza!
Z pewną miną mogę orzec,
Jest nim duży ... nosorożec.

OSA

Osa jest kuzynką pszczoły
Ale mało pracowita
Szcupłej talii jej zazdrości
Niejedna kobita.

PIES

Czy chciałbyś mieć psa?
Kudłatego, niedużego.
Przyjaciela prawdziwego
Co cztery łapy ma?

RYBA

Każda ryba w wodzie pływa.
Nic nie powie, bo głosu nie ma,
chyba?
Może ona nic nie mówi, woli milczeć w wodzie,
Ale jak wiadomo wszystkim
Gadulstwo nie w modzie.

SŁOŃ

Trzęsie się ziemia gdy chodzi.
Na trąbie sobie przygrywa,
Uszami – wachlarzami się chłodzi.
Ten zwierz, słoń się nazywa.

TYGRYS

Tygrys należy do kociej rodziny
Piękne ma futerko, marzenie modnej dziewczyny.
Trzymaj się od niego, z daleka modelko
I kup sobie sztuczne tygrysie futerko!

„U” jak Uszatek

Pod literą „U”
Umieszczę Uszatka-
Misia z Dobranocki,
Zna Wasza gromadka.

Jednak, ku przestrodze,
Powiem, moi mili;
- nie mylcie go z niedźwiadkiem,
O! Już tacy byli.

Bo z niedźwiedziem z żartów nici!
Nie rzucajcie mu słodyczy!
Ale za pas bierzcie nogi!
Skorzystajcie z mej przestrogi.

Z nim to żadne hocki-klocki,
To nie misiek z Dobranocki,
Ale silny, dziki zwierz!
Lepiej mej przestrodze wierz!
Serio moje słowa bierz!

WRONA

Czarno kracze czarna wrona,
Że czarny jest świat.
Wciąż narzeka tak co rano
Od tysiąca lat.
Nie kracz, wrono tak żałośnie
Lepiej z nami siądź
Spójrz na świat oczami dzieci
Kolorową bądź.

ZEBRA

Zebra to konik w paski
W kolorze czarno- białym
To taki rodzaj maski,
kamouflaż doskonały.

*Autor tekstów „Od A do Z” – Ewa Podhorodecka

Bibliografia:

- Kwapiszowie J. i J., Orientacja przestrzenna i poruszanie się niewidomych oraz słabowidzących, WSiP, Warszawa 1990.
- Majewski T., Dzieci z uszkodzonym wzrokiem i ich edukacja, w: Jakubowski S. (red.), Poradnik Dydaktyczny dla nauczycieli realizujących podstawę programową w zakresie szkoły podstawowej i gimnazjum z uczniami niewidomymi i słabo widzącymi, MEN, Warszawa 2001.
- Mizera L, Paplińska M., Walkiewicz–Krutak M., i inni, Pakiet edukacyjny projektu GALERIA PRZEZ DOTYK, Muzeum Regionalne w Stalowej Woli, Stalowa Wola 2007.
- Paplińska M., Rozwój percepcji i poznania dotykowego u niewidomych dzieci, w: Walczak G. (red.), Wspomaganie rozwoju małych dzieci z uszkodzonym wzrokiem, APS, Warszawa 2004, CD.
- Paplińska M., Konsekwencje wynikające z braku wzroku, w: Paplińska M. (red), Edukacja równych szans. Uczeń i student z dysfunkcją wzroku – nowe podejście, nowe możliwości, UW. 2008.
- Borecka I., Biblioterapia teoria i praktyka, Poradnik, Warszawa,2001.
- Popławska J., Dzieci specjalnej troski w szkole podstawowej, Warszawa, 2001.
- Sękowska Z. ,Wprowadzenie do pedagogiki specjalnej, Warszawa 2001.
- Szocki J., Żyromska J., Biblioteki i książki w procesie rewalidacji dzieci niepełnosprawnych i młodzieży z odchyleniami i zaburzeniami rozwojowymi, Wrocław, 1980.
- Tomasiak E.,Biblioterapia jako metoda pedagogiki specjalnej.W: Szkoła Specjalna, 1991, nr 2/3.
- Bogdanowicz M., Kisiel B., Przesnyska M., Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka, Warszawa 1997.
- Domka L., *Dialog z przyrodą w edukacji dla ekorozwoju*, Warszawa-Poznań 2001.
- Tyralska-Wojtyczka E, Zielona Szkoła odskocznią od systemu klasowo-lekcyjnego, „Aura”1999.

ZAJĘCIA INDYWIDUALNE

REHABILITACJA WZROKU

AUTOR: *Danuta Musiał*

Wstęp

Wzrok ma ogromne znaczenie dla każdego człowieka, a szczególnie dla dziecka, jest bowiem jednym z czynników mających zasadniczy wpływ na jego rozwój. Odgrywa dominującą rolę w poznawaniu rzeczywistości, a więc przedmiotów, osób i zjawisk pojawiających się w fizycznym i społecznym otoczeniu. Dostarcza takiego rodzaju informacji, które nie są osiągalne za pośrednictwem innych zmysłów. Wzrok jest jedynym zmysłem, który umożliwia integrowanie informacji pochodzących z innych zmysłów (ok.75% docierających do nas informacji pochodzi z bodźców wzrokowych). Wzrok ułatwia nawiązywanie więzi między dzieckiem a opiekunami (np. kontakt wzrokowy, uśmiech). Wzrok pobudza do zabawy, prowokuje do naśladowania czynności wykonywanych przez dorosłych lub inne dzieci, jest dominującym zmysłem w rozwoju poznawczym. Wzrok wpływa również na rozwój społeczny, ułatwia kontakty społeczne. Wzrok ułatwia porozumiewanie się, szczególnie komunikację pozawerbalną. Wzrok stymuluje rozwój ruchowy, ułatwia nabywanie umiejętności w zakresie pierwszych czynności samoobsługowych tj. jedzenie, mycie, ubieranie się itp.

Wzrok zapewnia poczucie bezpieczeństwa poprzez wzrokową kontrolę nad otoczeniem. Wzrok wpływa na dalszy ogólny rozwój i nabywanie wyższych funkcji psychowzrokowych w dalszym rozwoju przez całe życie.

N. Barraga (współtwórczyni *Programu rozwijania umiejętności posługiwania się wzrokiem*) sformułowała następujące założenia dotyczące rozwoju umiejętności widzenia:

- Umiejętność widzenia nie jest wrodzona i jej rozwój nie przebiega automatycznie.
- Umiejętność widzenia nie jest wyznaczana wyłącznie przez ostrość wzroku i nie może być oceniana jedynie na tej podstawie.
- Umiejętność widzenia i funkcjonowanie wzrokowe nie jest wyznaczona wyłącznie przez rodzaj i stopień schorzenia lub uszkodzenia układu wzrokowego.
- Umiejętności widzenia i sprawności w posługiwaniu się wzrokiem można się nauczyć poprzez wykonywanie odpowiednio zaprogramowanych ćwiczeń wymagających użycia wzroku.

Zaburzenia w rozwoju widzenia stanowią zagrożenie dla prawidłowego ogólnego rozwoju dziecka. Tym bardziej, że rozwój zmysłu wzroku u słabowidzących nie przebiega automatycznie i spontanicznie. Dlatego też, dążąc do wywołania pozytywnych zmian w funkcjonowaniu dzieci mających problemy wzrokowe, należy stworzyć im odpowiednie warunki, tak aby ich percepcja wzroku nie pozostawała na niskim poziomie. Konieczna jest stymulacja i nauka patrzenia a więc rehabilitacja wzroku (nazywana również terapią wzroku).

Należy pamiętać, że spostrzeganie jest złożonym procesem psychicznym, w wyniku którego w świadomości człowieka powstają spostrzeżenia, czyli subiektywne obrazy otaczającej rzeczywistości. Przy widzeniu przedmiotów nie tylko korzystamy z wielu źródeł informacji, które docierają do naszych oczu, ale także z wiedzy o tym przedmiocie uzależnionej od wcześniejszego doświadczenia. Doświadczenie to nie ogranicza się tylko do wiadomości nabytych za pomocą wzroku, lecz obejmuje także inne doznania zmysłowe: dotykowe, słuchowe, smakowe, węchowe, cieplne, czyli ma charakter polisensoryczny. Również w terapii widzenia nie chodzi tylko o odosobniony trening funkcjonalny oka, ale o pobudzenie zmysłu wzroku przy jednoczesnym włączeniu procesów psychicznych – uczuć, woli, decyzji, motywacji oraz aktywności ruchowej.

Terapię widzenia rozumiemy więc jako włączanie osłabionego wzroku dziecka we wszelkie możliwe aktywności poprzez odpowiednie dostosowanie zabawek i otoczenia fizycznego do jego możliwości wzrokowych, ale także jako podejmowanie pewnych ćwiczeń, których celem jest pobudzanie rozwoju widzenia, czyli rozwijanie funkcji wzrokowych i prowokowanie zachowań kierowanych wzrokiem. Poprzez odpowiednio dobrane oddziaływania zewnętrzne rehabilitant stale prowokuje, przyspiesza rozwój potrzebnych umiejętności oraz wspiera dziecko w osiąganiu poziomu potencjalnego rozwoju, m.in. poprzez umożliwienie zobaczenia danego przedmiotu, zrozumienie i interpretację oglądanego obrazu oraz częste powtarzanie. Tak więc tylko częste i systematyczne ćwiczenia prowadzą do utrwalenia nabytych umiejętności widzenia, a co za tym idzie lepszego,

pełniejszego, bardziej samodzielnego i aktywnego uczestnictwa dziecka słabo widzącego w życiu codziennym.

I Podstawy teoretyczne programu

Rehabilitacja wzroku (lub inaczej terapia widzenia) rozwinęła się jako subdyscyplina tyflopedagogiki, jest jednak dziedziną wymagającą wiedzy zarówno pedagogicznej, psychologicznej, socjologicznej, jak okulistycznej i optycznej. Polega na ćwiczeniu wzroku tj. rozwijaniu umiejętności posługiwania się wzrokiem, a tym samym – zwiększaniu skuteczności wykorzystywania widzenia w codziennym funkcjonowaniu osoby słabo widzącej.

Rehabilitacja wzroku (poprzedzona diagnozą funkcjonalną) obejmuje:

1. pobudzanie do patrzenia;
2. stymulowanie widzenia;
3. rozwijanie podstawowych sprawności wzrokowych związanych z kontrolowaniem ruchów gałek ocznych (lokalizowanie bodźca, fiksacja, śledzenie, zbieżność, przenoszenie spojrzenia, wodzenie, przeszukiwanie);
4. kształtowanie pojęć i pamięci wzrokowej;
5. osiąganie wyższych sprawności wzrokowych (m.in. identyfikowanie obiektów na obrazkach, dobieranie obiektów i obrazków wg określonych cech, odnajdywanie szczegółów na obrazkach prostych i złożonych, dopełnianie wzrokowe, rozróżnianie i identyfikowanie związków zachodzących na obrazkach, znakach abstrakcyjnych i figurach);
6. ocenę i modyfikację najbliższego otoczenia dziecka, by dopasować je do potrzeb i możliwości wzrokowych dziecka.

Wg założeń programu innowacyjnego dla klasy I SP „Alfabet zwierząt” przygotowany przez E. Podhorodecką i M. Lewicką jest wielozmysłowe wprowadzenie dziecka wprowadzenie w świat zwierząt i przełożenie tych doświadczeń na funkcjonowanie codzienne.

Rehabilitacja wzroku stosując ogólne zasady będzie modułem wspomagającym.

Punktem wyjścia każdej terapii jest dogłębna diagnoza. Również dla tego programu innowacyjnego podstawą będzie diagnoza każdego dziecka. Wykorzystane zostaną standardowe metody diagnostyczne stosowane w rehabilitacji wzroku (badanie podstawowych funkcji wzrokowych oraz badanie arkuszem diagnostycznym – oceniającym DAP opracowanym przez prekursora rehabilitacji wzroku N. Barragę wraz z zespołem), jak również pojawią się elementy diagnostyczne dotąd nie stosowane w naszym Ośrodku. Głównym punktem innowacji będzie stosowanie nowoczesnego sprzętu do diagnozy oraz zastosowanie elementów z diagnostyki Integracji Sensorycznej.

Kolejnym punktem będzie opracowanie indywidualnych programów dla każdego ucznia z klasy I.

Następnym etapem są systematycznie prowadzone zajęcia, dostosowane do poziomu indywidualnego każdego z uczniów. Każde objęte terapią dziecko oprócz ogólnych zagadnień wynikających z wprowadzanych etapami ćwiczeń ściśle powiązanych z indywidualnym poziomem rozwoju widzenia, będzie na dostosowanym dla siebie poziomie miał wprowadzane zagadnienia skorelowane z tematyką programu „Alfabet zwierząt”. Słabo widzące dziecko funkcjonujące na etapie rozpoznawania kolorów będzie omawiało kolory dodatkowo porównując do zwierząt. Na poziomie identyfikacji figur będzie wyszukiwało figury wpływające na kształt zwierzęcia. Na wyższym poziomie związanym z identyfikacją (tu zwierząt) trudnym ćwiczeniem jest wyszukanie tego samego zwierzęcia w różnych ustawieniach na płaszczyźnie. Dodatkowo wprowadzane będą elementy Integracji sensorycznej.

Korelacja zagadnień realizowanych na zajęciach rehabilitacji wzroku z tematami realizowanymi na zajęciach nauczania zintegrowanego ma doprowadzić do całościowego poznawania otoczenia, zawłaszcza pojęć pojawiających się na zajęciach grupowych i stosowania ich w pełni świadomie. Terapia widzenia dodatkowo będzie wspomagać realizację pojęć poprzez szczegółową analizę wzrokową. Jest to ważne w procesie kształcenia. Z doświadczenia wiem, że na zajęciach grupowych, pomimo chęci i zaangażowania nauczyciela, stosowania metod polisensorycznych oraz dostosowanych dla dzieci słabo widzących pomocy, spostrzeganie szczegółów, zwłaszcza szczegółów cech dystynktywnych przedmiotów, przebiega zbyt pobieżnie. Dziecko ma ogólną wiedzę lecz w bardziej szczegółowym podejściu gubi się.

Dlatego też rehabilitacja wzroku w procesie poznawania KONKRETU jest taka ważna.

II Założenia programu wynikające z zadań szkoły

Cel ogólny:

Innowacyjne dostosowanie programu nauczania i materiałów dydaktycznych dla uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 1 dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej im. Louisa Braille'a w Bydgoszczy w latach 2009-2011, tak aby usprawnić ich funkcjonowanie w środowisku przyrodniczym i wyrównać ich szanse w społeczeństwie.

Cele szczegółowe:

1. Opracowanie innowacyjnego, spójnego programu kształcenia dla uczniów z dysfunkcją wzroku i dodatkowymi schorzeniami, uwzględniającego najnowsze techniki diagnozy i terapii.
2. Wdrożenie programu wspomagającego wszechstronny rozwój ucznia w klasach pierwszych wszystkich etapów kształcenia przez nowy rodzaj zajęć kształtujących umiejętności kluczowe i zmniejszających dysproporcje pomiędzy uczniami niepełnosprawnymi i pełnosprawnymi.
3. Zwiększenie świadomości nauczycieli i rodziców w zakresie nowoczesnych metod diagnozy i terapii oraz zdobycie doświadczenia w ich stosowaniu.
4. Przekazanie doświadczeń zdobytych w czasie realizacji projektu innym placówkom kształcących niewidomych.
5. Podniesienie jakości usług edukacyjnych z uwzględnieniem potrzeb gospodarki opartej na wiedzy.

III Cele programowe wynikające z zadań rehabilitacji wzroku

Cel ogólny:

Wszechstronna diagnoza i innowacyjne dostosowanie programu rehabilitacji wzroku dla uczniów klasy I Szkoły Podstawowej nr 53 Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 1 dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej i Niewidomej im. Louisa Braille'a w Bydgoszczy w latach 2010-2011, tak aby usprawnić ich funkcjonowanie w środowisku przyrodniczym i wyrównać ich szanse w społeczeństwie.

Cele szczegółowe:

1. Przeprowadzenie wszechstronnej diagnozy funkcjonowania wzrokowego w oparciu o stosowane dotychczas techniki oraz wprowadzanie modyfikacji w diagnozie poprzez zastosowanie elementów Integracji Sensorycznej, a na jej podstawie opracowanie indywidualnego programu dla każdego dziecka wymagającego usprawniania wzrokowego.
2. Zapoznanie ucznia z funkcjonalnymi następstwami widzenia związane z jego schorzeniem wzroku.
3. Przygotowanie programu funkcjonowania wzrokowego zgodne z poziomem rozwoju poznawczego ucznia.
4. Nabywanie wzrokowych sprawności percepcyjnych w różnorodnych sytuacjach życiowych, w różnych miejscach otoczenia.
5. Zorganizowanie i kontrolowanie otoczenia wzrokowego ucznia tak, aby stworzyć mu szansę na sukces czyli postępować zgodnie z zasadą, że odnosząc sukcesy w otoczeniu kontrolowanym uczeń

jest lepiej przygotowany do radzenia sobie w naturalnym otoczeniu i buduje umiejętności wzrokowe na solidnych podstawach.

6. Dostosowanie otoczenia poprzez modyfikację oświetlenia i redukcję olśnień, zastosowanie kontrastów, właściwych odległości i wielkości.
7. Wprowadzanie pojęć związanych z konkretem z uwzględnieniem zasady przechodzenia od pojęć bliskich dziecku (ja) do coraz bardziej odległych.
8. Doskonalenie umiejętności rozwiązywania problemów w oparciu o funkcjonowanie wzrokowe.
9. Ukształtowanie intuicyjnego korzystania z pomocy optycznych i pomocy nieoptycznych w zależności od zaistniałych warunków

IV Osoby objęte programem

Programem zostaną objęci uczniowie klasy I Szkoły Podstawowej. Wszyscy uczniowie zostaną poddani diagnozie. Uczniowie niewidomi zostaną zdiagnozowani pod kątem poczucia światła. Uczniowie słabo widzący przejdą dokładną, wszechstronną diagnozę pod kątem widzenia funkcjonalnego oraz poziomu rozwoju funkcji wzrokowych. Po analizie wyników diagnostycznych zostanie opracowany indywidualny program dla każdego z uczniów wymagających usprawnienia widzenia. Zadania zawarte w programie indywidualnym dla każdego ucznia będą ściśle uzależnione od wyników diagnozy i będą dostosowane do poziomu funkcjonowania wzrokowego.

V Diagnoza

Wszechstronna diagnoza wykresie terapii widzenia składać się będzie z następujących elementów:

1. Analizy dokumentacji medycznej.
2. Obserwacji wzrokowego funkcjonowania dziecka (czy podejmuje pracę wzrokową, na ile oraz do jakich czynności wykorzystuje wzrok, czy wspomaga się dotykiem i innymi zmysłami).
3. Analiza kwestionariusza dla rodziców dotyczącego rozwoju sensomotorycznego.
4. Badanie podstawowych funkcji optycznych tj.:
 - odruch mrugania,
 - reakcja źrenic,
 - zbieżność,
 - preferencje oka,
 - centralne pole widzenia,
 - obwodowe pole widzenia,
 - preferencje w zakresie pola widzenia
 - zaburzenia pracy mięśni okoruchowych,
 - śledzenie wzrokiem,
 - wodzenie wzrokiem,
 - przenoszenie spojrzenia
 - przeszukiwanie,
 - lokalizacja (przedmiotu, światła).
5. Badanie wg arkusza diagnostyczno- oceniającego DAP opracowanego przez zespół N. Barraga z rozszerzeniem funkcjonowania w oparciu o konkret.
6. Badanie widzenia obuocznego.
7. Badanie widzenia barwnego.
8. Inne badania wpływające na funkcjonowanie wzrokowe (adaptacja do zmiennego oświetlenia, zapotrzebowanie na kontrast).

**ARKUSZ DIAGNOSTYCZNY
- FUNKCJONOWANIE WZROKOWE**

I Analizy dokumentacji medycznej

1. Schorzenie okulistyczne:

.....
.....

Badanie przedniego odcinaka oka:

OP:

OL:

Badanie dna oka:

OP:

OL:

1. Schorzenia dodatkowe:

.....
.....

2. Przebieg ciąży i porodu:

.....
.....

3. Uwagi o schorzeniach (postępujące lub nie, uwarunkowania genetyczne itp.)

.....
.....

4. Badanie widzenia do dali:

BEZ KOREKCJI

V_{OD}=

V_{OS}=

Z KOREKCJĄ

V_{OD}=

V_{OS}=

OKULARY NOSZONE PRZEZ PACJENTA:

	Sfera	cylinder	oś
OP	_____	_____	_____
OL	_____	_____	_____

5. Badanie widzenia do bliży

BEZ KOREKCJI

S_{OD}=

S_{OS}=

Z KOREKCJĄ

S_{OD} =

S_{OS} =

6. Pomoce optyczne:

.....
.....
7. Widzenie barw:

.....
.....
8. Widzenie obuoczne:

.....
.....
9. Pole widzenia:

.....
.....
11. Inne badania (ciśnienie):

.....
.....
12. Stosowane leki, rodzaj:

.....
II Wywiad i obserwacja

1. Zachowania związane z poruszaniem się	tak	nie
1. Porusza się bez trudu i szybko
2. Posiada płynny zakres ruchów
3. Nie zbacza z trasy
4. Unika przeszkód zanim je spostrzeże dotykowo lub w inny pozawzrokowy sposób
5. Sięga celnie
6. Przesuwa nogi
7. Stawia błędne kroki
8. Chodzi z opuszczoną głową
9. Wpada na przeszkody znajdujące się:		
• na wysokości głowy
• na wysokości pasa
• na wysokości kolan lub niżej
• z prawej strony
• z lewej strony

10. Inne zaobserwowane zachowania ruchowe:
.....
.....

2. Zachowania związane ze stymulacją sensoryczną	tak	nie
1. Patrzy w światło
2. Miga palcami przed oczyma
3. Wpatruje się w przedmioty
4. Szybko porusza/ kręci przedmiotami przed oczami
5. Uciska/trze oczy
6. Kiwa głową z boku na bok
7. Kiwa się w przód i w tył
8. Bada przedmioty ustami
9. Bada przedmioty głównie palcami i rękami
10. Zwraca większą uwagę na dźwięki
11. Bada obiekty głównie jednym okiem
ZAZNACZ: OP OL/
12. Spoznacza barwy /w uwagach podaj ulubioną barwę/
13. Przejawia wrażliwość na światło/światłowstręt/
14. UWAGI /podaj inne zaobserwowane zachowania ze sfery sensorycznej/:		

.....

.....

3. Zachowania związane z postawą ciała	tak	nie
1. Napina mięśnie twarzy
2. Przechyla głowę na bok
3. Wysuwa głowę do przodu
4. Zezuje
5. Przejawia inne kompensujące zachowania związane z postawą ciała
6. Inne zaobserwowane zachowania ze sfery sensorycznej/:		

.....

.....

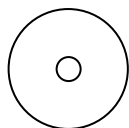
III Badanie podstawowych funkcji optycznych wg PROJECT IVEY:

	tak	nie
1. Reakcja źrenic na światło /30 cm/
2. Odruch mrugania przy zbliżaniu dłoni do oczu
3. Reakcja na bodziec w obwodowym polu widzenia /30-40 cm/		
prawa strona
lewa strona
4. Fiksowanie wzroku na przedmiocie o Ø ok. 10 cm		

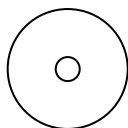
- z odległości 30-45 cm
z odległości 3m
5. Przenoszenie spojrzenia /2 obiekty – 15 cm od siebie,
25 cm od twarzy dziecka, 4-5 razy w ciągu 5 sek./
6. Sięganie do bodźca /45 cm/
7. Śledzenie wzrokiem w poziomie /30 cm od oczu/
światła
przedmiotu
8. Śledzenie wzrokiem w pionie
światła
przedmiotu
9. Śledzenie wzrokiem w poziomie
światła
przedmiotu
pion
poziom
ukośnie
po okręgu
głowa i oczy
tylko oczy
płynnie
skokowo
10. Zbieżność /30-40 cm do ok. 10 cm od nasady nosa/
11. Chwytywanie lub śledzenie małych przedmiotów /poniżej 2,5 cm Ø/
przedmiot 1
przedmiot 2
przedmiot 3
12. Brak preferencji jednego oka
Lewe
Prawe
13. Centralne pole widzenia
Lewe
Prawe
14. Obwodowe pole widzenia:
Lewe
Prawe
15. Preferencje w zakresie pola widzenia
Lewe

16. Zaburzenia pracy mięśni okoruchowych:

Zanotuj punkt odbicia światła

OP

OL

17. Przeszukiwanie:

18. Lokalizacja

Przedmiotu

.....

Światła

.....

Uwagi dotyczące podstawowych funkcji wzrokowych (odległość, bodziec), opis pola widzenia:

IV Badanie wg arkusza diagnostyczno-oceniającego DAP opracowanego przez zespół N. Barraga:

Przy każdej próbie jest miejsce na uwagi. Oceniający notuje tu informacje dotyczące:

- podejścia badanego do zadania,
- istotnych komentarzy słownych,
- zachowań, które ułatwiają lub utrudniają posługiwanie się wzrokiem,
- wykorzystania pomocy dla słabo widzących – rodzaj pomocy i sposób posługiwania się nią,
- zmian odległości przewidzianej dla danej czynności.

1. Reaguje wzrokiem na światło /podaj odległość/	Oceniane zachowanie	Uwagi
a. na wprost
b. na wysokości żołądka
c. koło lewego ucha
d. koło prawego ucha
e. nad głową
2. Skupia uwagę wzrokową na obiekcie /podaj odległość/
3. Przenosi spojrzenie /podaj odległość/
poziomo
pionowo

- ukośnie
4. Śledzi poruszające się światło /podaj odległość/
poziomo
pionowo
ukośnie
5. Wyszukuje wzrokiem odległy przedmiot i porusza się w jego kierunku /podaj odległość/
lokalizacja wzrokiem
porusza się bezpośrednio ku niemu
6. Utrzymuje wzrokowy kontakt z przedmiotem i porusza się ku niemu
obserwuje piłkę
dociera do piłki
7. Lokalizuje wzrokiem „ścieżkę” i porusza się do niej
8. Obserwuje przedmioty i manipuluje innymi przedmiotami by odwzorować układ
9. Przygląda się liniom i je odwzorowuje
linia prosta
linia krzywa
10. Dobiera do siebie przedmioty wg kształtu na podstawie wskazówek wzrokowych
kwadraty
koła
trójkąty
11. Rozpoznaje za pomocą wzroku charakterystyczne cechy
ramię
but
12. Obserwuje układ i manipuluje przedmiotami, by ten układ odwzorować
wzór „T”
wzór „X”
13. Dobiera przedmioty wg barwy
niebieskie
czerwone
żółte

14. Dobiera figury na obrazkach
- kwadraty
koła
trójkąty
15. Dobiera do siebie przedmioty na podstawie wzrokowej oceny ich wielkości
- duże
małe
długie
krótkie
16. Rozpoznaje obrazki przedstawiające kontury przedmiotów
- kwadrat /odbiornik TV/
koło /piłka/
trójkąt /drewno/
romb /latawiec/
owal /jajko/
17. Rysuje figury po przyjrzeniu się ich modelom
- koło
kwadrat
trójkąt
18. Identyfikuje kontury obiektów
- drzewo
ręka
samochód/taxi/
dom /kościół, stacja benzynowa/
samochód/taxi/
ręka
ręka
drzewo
dom /kościół, stacja benzynowa/
19. Przygląda się obrazkowi i tak
ustawia przedmioty jak na obrazku
20. Dobiera obrazki do przedmiotów
- samochód
lalka
21. Dobiera obrazki na podstawie pojedynczego szczegółu wewnętrznego
- samochody

- twarze
22. Identyfikuje przedmioty na obrazkach i włącza do zbiorów
- Nazwy:
- but
- spodnie
- płaszcz /palto, sukienka, kurtka, itp./
- klocki /kostki, ale nie kwadraty/
- balonik
- pęczek marchewek
- lody
- ogórek
- Grupy:
- zabawki
- ubranie
- jedzenie
23. Ustawia przedmioty w takiej pozycji, w jakiej przedstawione są na obrazku
- ramiona do góry
- ramiona opuszczone wzdłuż ciała
24. Rozpoznaje na obrazkach pojedyncze elementy
- Obrazek przedstawiający podwórk
- drzewo
- pies
- Obrazek przedstawiający wnętrze domu
- stół
- kwiaty
25. Rozpoznaje obiekt przedstawiony na obrazku na podstawie jego odsłoniętych elementów
26. Układa obrazek z części
- układanka przedstawiająca psa
- układanka przedstawiająca dom
27. Dobiera obrazek pojedynczego obiektu do podobnego obiektu na obrazku złożonym
28. Identyfikuje kolejność czynności przedstawionych na obrazku
- Akcja

- osoba idzie ulicą
 - osoba zbliża się do budynku
 - osoba otwiera drzwi
 - osoba siedzi na krześle
- Kolejność/podaj porządek, zalicz
- ABCD lub DBCA/

29. Dobiera figury abstrakcyjne na podstawie różnicującego szczegółu wewnętrznego

.....

30. Odwzorowuje figury abstrakcyjne

- figura o liniach prostych
- figura o liniach zakrzywionych

31. Dobiera znak podobny do danego

- „H”
- „2”

32. Dobiera znaki do ich odpowiedników przedstawionych na wzorzystym tle

- „M”
- „3”
- „B”
- „5”
- „Y”
- „4”

33. Dobiera podobne do siebie figury

.....

34. Odwzorowuje znaki przedstawione różnymi rodzajami pisma

- wielkie pisane „J”
- wielkie pisane „W”
- małe pisane „s”
- małe pisane „d”
- pismo techniczne, wielkie „B”
- pismo techniczne, wielkie „F”
- pismo techniczne, małe „a”
- pismo techniczne, małe ”p”

35. Dobiera jednakowe wyrazy

- STOP
- RUCH

SKLEP
UWAGA
TAXI
36. Rozpoznaje podobieństwa i różnice między wyrazami	
głaz
pani
głowa
37. Rozpoznaje tożsamość litery	
pismo techniczne, wielkie „B”
małe drukowane „p”
małe drukowane „g”
wielkie drukowane „G”
pismo techniczne, wielkie „P”
małe pisane „g”
pismo techniczne, małe ”b”
pismo techniczne, małe „g”
wielkie pisane „B”
małe pisane „p”
wielkie drukowane „B”
pismo techniczne, małe „p”
wielkie pisane „P”
małe pisane „b”
wielkie pisane „G”
wielkie drukowane „P”
małe drukowane „b”
38. Pisze znaki z pamięci	
„E”
„7”
„M”
„8”
„F”
39. Dobiera wyrazy do obrazków	
piłka
lalka
pies
bieg
skok
siad

40. Identyfikuje wyrazy przy pomocy wzroku

skok
noga
lampa
gra
słowo
stół

V Wzrokowe funkcjonowanie dziecka w trakcie zajęć szkolnych

a) widzenie barw	
prawidłowe
mylenie barw
b) widzenie obuoczne	
(badanie na ORTOPUDEŁKU)
c) preferencja oświetlenia	
górne żarowe
punktowe padające z
d) druk	
czarnodruk w piśmie, w czytaniu
brajl w piśmie, w czytaniu
nie czyta nie pisze
e) zapotrzebowanie na kontrast
f) Liniatura
utrzymywanie się w liniaturze
g) narzędzie pisarskie
h) czytanie z tablicy
i) poruszanie się
j) adaptacja do zmiennego oświetlenia
k) preferowany kąt nachylenia czytanego tekstu
l) wielkość druku
m) zapotrzebowanie na filtr barwny

VI Analiza kwestionariusza dla rodziców dotyczącego rozwoju sensomotorycznego.

DOTYK

Słaba modulacja/obronność dotykowa:

	TAK	NIE
1) Nie lubi być dotykane/przytulane
2) Reaguje na dotyk jakby był bolesny lub nieprzyjemny
3) Jest rozdrażnione, gdy trzymane na rękach?
4) Nie lubi dotykać nowych i różnych faktur
5) Unika używania rąk
6) Nie lubi zabaw w piasku, malowania dłońmi
7) Nie lubi lekkiego dotyku, a toleruje stanowczy
8) Woli dotykać niż być dotykany
9) Nie lubi być rozebrane
10) Woli kąpać się w wannie niż pod prysznicem
11) Reaguje nadmiernie, gdy zostanie dotknięty niespodziewanie
12) Chodzi na palcach
13) Nie lubi chodzić bosą
14) Pociera dotknięte miejsca
15) Wypluwa jedzenie/odmawia jedzenia pewnych pokarmów
16) Nie lubi: mycia twarzy, czesania, obcinania włosów, mycia zębów, obcinania, paznokci, kąpieli, mycia głowy? (zaznaczyć)
17) Reaguje zbyt mocno/wyraźnie na bodźce bólowe?
18) Unika zabaw z plasteliną, masą solną farbami?
19) Uwielbia powyższe zabawy?
20) Nie lubi być dotykane, zwłaszcza gdy ktoś podchodzi z tyłu i np. dotyka jego ramienia?
21) Zachowuje się agresywnie w stosunku do innych, często popycha i szturcha inne dzieci?
22) Jest nadmiernie wrażliwe?
23) Izoluje się od dzieci?
24) Reaguje negatywnie na dotyk nowych ubrań?
25) Preferuje ubrania z określonych materiałów:

Słaba dyskryminacja lub niedostateczna wrażliwość na bodziec dotykowy:

26) Lubi dotyk
27) Domaga się by je dotykać, lubi gwałtowne zabawy
28) Domaga się, by je rozebrać
29) Nie reaguje na bodziec dotykowy
30) Nie reaguje na ból fizyczny? (np. podczas zastrzyku, Przy uderzeniu o meble itp.)
31) Często wydaje się nie zauważać, że się uderzyło
32) Bardzo często wkłada ręce i przedmioty do buzi (N)
33) Siada na dłoniach/ stopach
34) Preferuje twarde i ciężkie przedmioty
35) Nadmiernie lubi wibracje (ręczne wibracje)

Zachowania autostymulujące/autoagresywne:

36) Pcha/pociera ciałem o przedmioty, podłogę, ludzi
37) Drapie się
38) Szczypie się
39) Uderza głową
40) Ciągnie się za włosy
41) Gryzie się w rękę/nadgarstek/przedramię

PRZEDSIONEK

	TAK	NIE
1) Reakcja zadowolenia na ruch
2) Nieprawidłowe napięcie mięśniowe przy braku problemów neurologicznych:
- potrzebuje pomocy przy zmianach pozycji,
- opiera głowę lub całe ciało w siadzie lub staniu,
- „zawiesza się” na meblach
3) Ma spowolnione lub brak reakcji obronnych
4) Jest statyczne*
5) Unika rotacji *
6) Łatwo traci równowagę, unika zabaw wymagających równowagi*
7) Ma trudności z wchodzeniem na i schodzeniem ze schodów
8) Jest niezdarne, często wpada na przedmioty i/lub spada*
9) Długo uczyło się jazdy na rowerze
10) Używa głównie jednej ręki w aktywnościach wymagających współpracy dwóch kkg
11) Unika przekraczania linii środkowej ciała*

Niepewność grawitacyjna / nietolerancja ruchu

12) Reaguje negatywnie/nadmiernie przy zabaw w powietrzu, zmianach pozycji
13) Boi się, unika zabaw takich jak: bujanie się, kręcenie na karuzeli, podskakiwanie
14) Protestuje przy ruchach do tyłu nawet z zabezpieczoną głową i tułowiem
15) Okazuje strach posadzone na piłce rehabilitacyjnej
16) Boi się odrywać stopy od podłoża

Niedostateczna wrażliwość na ruch

17) Lubi intensywne zabawy, wirowanie, obroty dookoła osi; wydaje się być mniej wrażliwe na szybki ruch, także obrotowy
18) Często buja się na krześle, albo lubi przyjmować pozycję „do góry nogami”
19) Często popiera głowę ręką przy czytaniu lub pisaniu
20) Napięcie prostowników nie zwiększa w wyniku ruchu linearnego (tylko jako próba diagnostyczna u dzieci z nadmiernym wyprostem)
21) Gwałtownie odchyła tułów w przestrzeni
22) Nie zauważa, że jest poruszane

Zachowania autostymulujące

23) Buja się
24) Kiwa głową
25) Macha/trzepie palcami blisko oczu
26) Przebiera nogami

KOORDYNACJA

	TAK	NIE
1) Ma trudności z zabawami manualnymi (cięcie nożyczkami, rysowanie) lub pisaniem
2) Wydaje się niezdarne, często upada, potyka się
3) Ma trudności z nauczeniem się nowych czynności ruchowych (unika ich)
2) Bardzo długo posługiwało się naprzemiennie prawą i lewą ręką lub nadal nie ma preferencji ręki
3) Trzeba mu przypominać o przytrzymywaniu kartki podczas pisania
6) Długo uczyło się wiązać sznurowadła
7) Je niechlujnie
8) Ma trudności z użyciem ołówka/długopisu

PROPRIOCEPCJA

	TAK	NIE
--	------------	------------

1)	Nieprawidłowe napięcie mięśniowe przy braku problemów neurologicznych:		
	- szybko się męczy		
	- przeprost w łokciach, kolanach		
	- słaba koncentracja		
	- niewyraźna mowa		
2)	Niezdarne ruchy		
3)	Niezdarny przy wchodzeniu i schodzeniu ze sprzętu		
4)	Trzyma przedmioty w ręku zamiast manipulować nimi		
5)	Dotyka/ trzyma przedmioty lekkim chwytem		
6)	Nie potrafi przystosować ciała do zmian pozycji		

Zachowania autostymulujące/ autoagresywne

7)	Nadmiernie gryzie i żuje przedmioty		
8)	W nadmiernym stopniu:		
	- macha rękami		
	- klaszcze		
	- podskakuje		
	- tupie nogami		
9)	Chodzi na palcach		
10)	Ciągnie przedmioty trzymane między zębami		
11)	Uderza/stuka piętami, nadgarstkami		
12)	Zaciska/zgrzyta zębami		
13)	Gryzie przedmioty/inne osoby		
14)	Uderza głową lub ciałem np. o podłogę		
15)	Bije się		
16)	Gryzie się w dłoń/nadgarstek/ramię		

NAPIĘCIE MIĘŚNIOWE

		TAK	NIE
1)	Ma zdiagnozowane zaburzenia mięśni (np. spastyczność, wiotkość, sztywność itp.)		
2)	Wydaje się silniejsze bądź słabsze, niż rówieśnicy		
3)	Wydaje się zbyt mocno napięte, sztywne		
4)	Wydaje się zbyt mocno rozluźnione, mieć obniżone napięcie mięśniowe*		
5)	Nieprawidłowo stoi, siedzi*		
6)	Chwyta przedmioty zbyt delikatnie, ma słaby chwyt		
7)	Chwyta przedmioty zbyt mocno		
8)	Szybko się męczy*		

WZROK

		TAK	NIE
1)	Ma zdiagnozowany ubytek wzroku		
2)	Wydaje się wrażliwe na światło		
3)	Nie lubi zasłaniania oczu		
4)	Staje się nadmiernie podekscytowane w miejscach jasno i kolorowo oświetlonych (dużo intensywnych bodźców wzrokowych) lub podczas oglądania TV, video		
5)	Ma trudności z utrzymaniem wzroku na przedmiocie		
6)	Ma trudności z podążaniem wzrokiem (śledzeniem) za przedmiotem lub gubi miejsce podczas czytania, pisania		
7)	Ma trudności z rozróżnianiem kolorów, kształtów		
8)	Odwraca wzory, litery (b/d), cyfry (41/14) przy kopiowaniu lub całej wyrazy (sok/kos)		
9)	Często skarży się na ból głowy podczas lub po czytaniu		
10)	Ma trudności ze zrozumieniem instrukcji na piśmie		
11)	Ma trudności z przepisywaniem z tablicy lub książki		
12)	Nie lubi układanek (puzzle)		

SMAK

	TAK	NIE
1) Wydaje się, że wszystkie rodzaje jedzenia mają dla niego jednakowy smak
2) Eksploruje wykorzystując zmysł smaku*
3) Nie lubi pokarmów o określonej konsystencji
4) Domaga się określonych pokarmów

SŁUCH

	TAK	NIE
1) Ma zdiagnozowany ubytek słuchu
2) Ma trudności z skupieniem uwagi jeśli 'w tle' słychać dźwięki
3) Nie lubi głośniejszych dźwięków*
4) Lubi wydawać głośne dźwięki, mówi głośno
5) Boi się konkretnych dźwięków
6) Wydaje się nadmiernie wrażliwe na dźwięki
7) Opóźniona mowa*
8) Nie zauważa (gubi) pewnych dźwięków
9) Często nie potrafi określić kierunku dźwięku
10) Często powtarza słowa lub dźwięki
11) Ma trudności ze zrozumieniem poleceń słownych
12) Wymaga kilkakrotnego powtórzenia polecenia
13) Myli wyrażenia o podobnym brzmieniu np. bułka/półka

WĘCH

	TAK	NIE
1) Poznaje otoczenie za pomocą węchu
2) Reaguje negatywnie na wiele zapachów
3) Ignoruje nieprzyjemne zapachy
4) Ma trudności z rozróżnieniem zapachów

**ZACHOWANIE, AUTOREGULACJA
KONCENTRACJA UWAGI**

	TAK	NIE
1) Jest nadmiernie ruchliwe, nadpobudliwe
2) Jest impulsywne, często odpowiada zanim zostanie podane polecenie
3) Łatwo się rozprasza
4) Ma trudności z organizowaniem sobie zabawy
5) Woli bawić się z dorosłymi niż z rówieśnikami
6) Bywa agresywne
7) Ma trudność ze zmianami aktywności, miejsc
8) Ma nieprzewidywalne wybuchy emocji
9) Ma trudności z uspokojeniem się
10) Ma trudności z zasypianiem i snem
11) Prezentuje opóźnione reakcje na komunikację lub bodziec (ból, dotyk, dźwięk, zapach)
12) Jest nadmiernie statyczne

**INTEGRACJA ODRUCHÓW
ROZWÓJ**

	TAK	NIE
1) Z opóźnieniem osiągnęło kamienie milowe rozwoju (np. siadanie, chodzenie, mówienie)*
2) W wieku niemowlęcym było często rozdrażnione, zwłaszcza będąc na rękach
3) Ma trudności z wyizolowanymi ruchami głowy
4) Nie ma odruchów obronnych*

VI TREŚCI PROGRAMOWE WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ REHABILITACJI WZROKU

Treści programowe zostaną opracowane indywidualnie dla każdego podopiecznego. Będą się opierały na wynikach diagnozy. Wszystkie indywidualne programy skonstruowane zostaną w oparciu o usprawnianie widzenia wg procedury N. Collins, M. Barragi na czterech średnich poziomach obejmujących jeszcze konkret a przechodzących stopniowo do płaszczyzny:

III Funkcje optyczne i spostrzeżeniowe (L. 21-45)

- rozróżnianie figur, przedmiotów, ludzi i czynności
- koordynacja wzrokowo-ruchowa (oko-ręka) podczas manipulowania figurami
- identyfikowanie wzrokowe przedmiotów i ludzi

III poziom to ćwiczenia funkcji optyczne i spostrzeżeniowe polegające na eksploracji i manipulowaniu konkretnymi obiektami. Czynności te stymulują rozróżnianie, rozpoznawanie i używanie obiektów do celów intencjonalnych.

IV Funkcje optyczne i spostrzeżeniowe (L. 46-93)

rozróżnianie i identyfikowanie szczegółów na obrazkach przedstawiających przedmioty, ludzi i wydarzenia

- manipulowanie obiektami zgodnie z modelem lub poleceniem
- odnajdowanie barw i obrazków przedstawiających przedmioty, ludzi i wydarzenia
- manipulowanie obiektami (narzędziami), aby utworzyć (zmienić) reprezentacje obrazkowe

IV poziom ćwiczy funkcje optyczne i spostrzeżeniowe na wyższym etapie i dotyczy rozróżniania i identyfikowania barw, kształtów i szczegółów w przedmiotach i na obrazkach przedstawiających przedmioty, ludzi i ich działania. Włącza się tu także czynności motoryczne wymagające posługiwania się wzrokiem, by wzmocnić koordynację wzrokowo-ruchową i umiejętność manipulowania w oparciu o obserwację i naśladowanie. Przykładowe ćwiczenia to : dobieranie obiektów o jaskrawych barwach, dobieranie obiektów pasujących do siebie, dobieranie obiektów o jednej wspólnej cesze, rozróżnianie barw podstawowych, dobieranie znanych obiektów o różnych barwach i wielkościach oraz wiele innych.

V Funkcje optyczne, spostrzeżeniowe i wzrokowo-spostrzeżeniowe (L. 94-107)

- zapamiętywanie szczegółów na złożonych obrazkach
- odnoszenie poszczególnych części do całości
- odróżnianie figury od tła
- organizowanie spostrzeżeń wzrokowych

V poziom to funkcje optyczne, spostrzeżeniowe i związane z percepcją wzrokową. Na tym poziomie kładzie się nacisk na zapamiętywanie szczegółów w złożonych obrazkach i wzorach oraz na umiejętność spostrzegania relacji między pojedynczymi elementami i całym obrazem. zawarte tu ćwiczenia mają zachęcać do odróżnienia figury od tła, na jakim się ona znajduje oraz ułatwić zrozumienie pojęcia perspektywy (blisko- daleko). Beneficjent ma: rysować i kolorować sylwetki ludzkie i przedmioty, kolorować wg wzoru i dowolnie, składać obiekty z części, identyfikować częściowo zakryte obiekty oraz wiele innych.

VI Funkcje optyczne, spostrzeżeniowe i wzrokowo-spostrzeżeniowe (L. 108-120)

- rozróżnianie i identyfikowanie figur abstrakcyjnych i znaków
- odnajdowanie znaków i wskazówek wzrokowych w otoczeniu
- odtwarzanie figur abstrakcyjnych i znaków

VI poziom to funkcje optyczne, spostrzeżeniowe i wzrokowo- spostrzeżeniowe mające na celu rozróżnianie, identyfikowanie, układania wg kolejności i odtwarzania abstrakcyjnych figur i znaków. Ćwiczenia przykładowe to: segregowanie figury abstrakcyjne wg kształtu i szczegółu wewnętrznego, dobierać figur abstrakcyjnych na podstawie pojedynczego elementu wewnętrznego , obrysowywanie i rysowanie figury abstrakcyjne i inne.

Tematyka na poziomie KONKRET a WYOBRAŻENIE wzbogacona zostanie o ćwiczenia z zakresu integracji sensorycznej:

1. Ćwiczenia zmysłu dotyku
2. Ćwiczenia stymulujące zmysł przedsionkowy
3. Ćwiczenia koordynacji i propriocepcji.
4. Ćwiczenia smaku, węchu i słuchu.
5. Ćwiczenia w zakresie podstawowej stymulacji wzroku.

VII Procedury osiągnięcia celów

1. Zasady prowadzenia zajęć

- pełna indywidualizacja pracy
- zadania dostosowane do możliwości ucznia
- zapewnienie warunków do poprawnego wykonywania ćwiczeń
- powolne lecz systematyczne przechodzenie od ćwiczeń łatwiejszych do trudniejszych, prostych do złożonych
- zapewnienie warunków do utrwalania prawidłowych umiejętności i likwidowania niekorzystnych nawyków
- dostosowanie czasu trwania poszczególnych ćwiczeń do wydolności ucznia
- mobilizowanie ucznia do wykonywania zadań poprzez stosowanie różnorodnych form ćwiczeń

2. Metody stosowane w trakcie zajęć

1. Usprawnienie zaburzonych procesów psychomotorycznych (postępowanie ogólnostymulujące)

Podstawowe procesy opierają się na analizatorach wzroku, słuch i ruchu. Procesy te warunkują prawidłowe spostrzeganie wzrokowe, słuchowe, koordynację wzrokowo – słuchowo – ruchową, percepcję, pamięć ruchową, słuchową i wzrokową. Ćwiczenie zaburzonego procesu odbywa się przez wykonywanie zadań aktywizujących ten proces.

- zajęcia ogólnorozwojowe:
 - ćwiczenia podstawowych funkcji wzrokowych (poziom odruchów)
 - elementy gier dydaktycznych

2. Usprawnianie funkcji wzrokowych wg programów indywidualnych

Przezwyciężanie trudności w zaburzonych funkcjach wzrokowych. Ćwiczenia tej sprawności muszą być dostosowane do poziomu umiejętności dziecka.

- zajęcia psychodydaktyczne:
 - etapy wg metody N. Barragi
 - etapy wg metody M. Frostig
 - indywidualnie zmodyfikowane ćwiczenia dostosowane do poziomu dziecka
 - zmodyfikowane materiały z podręczników szkolnych

3. Postępowanie psychoterapeutyczne

Działania te mają na celu przekonanie dziecka o własnej wartości, podwyższenie samooceny, zachęcenie do pracy i przezwyciężania trudności:

- a. wdrażanie do adekwatnej oceny swoich możliwości w różnych dziedzinach
- b. wskazywanie mocnych stron jako płaszczyzny osiągnięcia sukcesu
- c. stosowanie wzmocnień pozytywnych
- d. trening prawidłowych postaw wobec porażki
- e. stosowanie form zabawowych w celu zwiększenia motywacji do nauki.
- f. stosowanie wskazówek do pracy z dzieckiem nadpobudliwym
- g. stosować zmienne formy aktywności
- h. podawać wiedzę w inny sposób, gdy uwaga słabnie
- i. stawiać jasne polecenia
- j. stosować umowy i odwoływać się do nich nagradzać wszystkie momenty, gdy dziecko jest spokojne

- zajęcia psychoterapeutyczne:
 - relaksacja
 - masaż

VIII Ewaluacja

Arkusze ewaluacyjne zostaną opracowane i dostosowane w zależności od poziomu funkcjonowania wzrokowego każdego podopiecznego.

IX Bibliografia

Adamowicz-Hummel, A. – Posługiwanie się wzrokiem przez dzieci słabo widzące. W: Poradnik dydaktyczny dla nauczycieli realizujących podstawę programową w zakresie szkoły podstawowej i gimnazjum z uczniami niewidomymi i słabo widzącymi. MEN, Warszawa 2001

Adamowicz-Hummel, A. – Wykorzystanie pomocy optycznych przez słabo widzących w codziennym życiu. Referat na Sympozjum Polskiego Towarzystwa Okulistycznego, Lublin, 26-28.09.2002

Barraga, N.C., Morris, J.E. - Program rozwijania umiejętności posługiwania się wzrokiem. Procedura Diagnostyczno-Oceniająca (DAP). WSPS-PZN, Warszawa 1991.

Barraga, N.C., Morris, J.E. - Program rozwijania umiejętności posługiwania się wzrokiem. Zestaw ćwiczeń usprawniających. WSPS-PZN, W-wa 1989.

Berg, V. - Podstawowe zasady optyki i właściwości pomocy optycznych dla słabo widzących. PZN, Warszawa 1987 (maszynopis).

Corn, A. - Model funkcjonowania wzrokowego słabo widzących. Materiały Tyflogiczne Nr 7, PZN, Warszawa 1991.

Barraga, N.C., Morris J. E. – Program rozwijania umiejętności posługiwania się wzrokiem. Część III Materiały źródłowe na temat słabo widzących. WSPS, Warszawa 1997

Białoskórska, J. – Diagnoza i usprawnianie funkcjonowania wzrokowego w pierwszym roku życia dziecka. W: Rewalidacja nr 1, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno – Pedagogicznej MEN, Warszawa 1997

Ćwiczenia stymulujące wzrok. Podręcznik do pracy z głuchoniewidomymi niemowlętami, małymi dziećmi i dziećmi w wieku przedszkolnym. TPG, Warszawa 1995.

Fellows, R.R, Leguire, L.E, Rogers, G.L, Brenner, D.L. – Teoretyczne założenia stymulowania wzroku. Materiały Tyflogiczne nr 7, PZN, Warszawa 1991.

Duffy, M., - Ocena i modyfikacja otoczenia dla osób słabowidzących. Zeszyty Tyflogiczne Nr 20, PZN, Warszawa 2002

Duffy, M., Maj, W., - Ocena i adaptacja miejsca pracy dla osób niewidomych i słabo widzących. Rozdział 3 w: Poradnik pracodawcy osób niewidomych i słabo widzących, AWARE Europe, Warszawa 2000.

Frostig, M., Horne, D. - Wzory i obrazki. Program rozwijający percepcję wzrokową. PTP, Warszawa 1987.

Geruschat, D.R. - Funkcjonalne następstwa najczęściej spotykanych schorzeń i uszkodzeń układu wzrokowego. W: Interdisciplinary Approach to Low Vision Rehabilitation. Chicago 1980. Tłum. PZN, Warszawa 1987 (maszynopis).

Geruschat, D.R. - Ćwiczenia z ręcznymi pomocami optycznymi do dali. W: Interdisciplinary Approach to Low Vision Rehabilitation. Chicago 1980. PZN, Warszawa 1987 (maszynopis)

Goodrich, G.L., Quillman, R.D. - Nauka widzenia obwodowego. Materiały Tyflogiczne Nr 3, PZN, Warszawa 1982.

Hyvarinen, L., Appleby, K. – Obserwacja widzenia u niemowląt i dzieci ze sprzężonymi niesprawnościami. Tęcza – Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci

Niewidomych i Słabo widzących, ogólnopolski kurs „Rozwój widzenia u małych dzieci i najnowsze metody jego oceny.”, Warszawa, 10-11. XI.1995

Krawczyk, A. – Obserwacja i interpretacja zachowań dzieci słabo widzących. W: Rewalidacja nr 1, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno – Pedagogicznej, MEN, Warszawa 1997.

Langley, B. – Wstępna ocena funkcjonalnego widzenia. W: Functional Vision Inventory for the Multiple and Severely Handicapped (FVI). Stoelting Company, Chicago 1980. Tłum. Monika Pianowska, Warszawa 1991 (maszynopis).

Ocena funkcjonalnego widzenia. W: Project IVEY – Increase Your Visual Efficiency. Bureau of Education for Exceptional Students. Florida Dept. of Education, Tallahassee, 1983. Tłum. Teresa Skalska, Warszawa 1992 (maszynopis).

Smoleń, H. – Rozwijanie umiejętności widzenia z wykorzystaniem podświetlanego stolika. W: Walczak, G. (red) – Metody i formy wczesnej rehabilitacji dzieci z uszkodzonym wzrokiem (wybrane zagadnienia). WSPS, Warszawa 2000.

- Walczak, G. – Stymulacja umiejętności widzenia słabo widzących dzieci w wieku 0-3 roku życia. Poradnik. WSiP, Warszawa 1998.
- Walkiewicz, M. – Funkcjonalna ocena wzroku i proces wspomaganie rozwoju widzenia u dzieci słabo widzących. APS, Warszawa 2002
- Walkiewicz, M. – Model programu wspomaganie rozwoju widzenia dzieci z zaburzeniami widzenia. W: Szkoła Specjalna 2/2005. Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2005
- Walkiewicz, M. – Program Lilli i Gogo. Na podstawie instrukcji Autorki – Gertrude Jaritz i własnych doświadczeń. W: Walczak, G. (red) – Metody i formy wczesnej rehabilitacji dzieci z uszkodzonym wzrokiem (wybrane zagadnienia). WSPS, Warszawa 2000.
- Rosenbloom, A.A. – Fizjologiczne i funkcjonalne aspekty starzenia się, widzenia i uszkodzenia wzroku. Tłum. Rozdziału z: Vision and Aging. Crossroads for Service Delivery. Ed. A.L.Orr, AFB, N.York 1992 (maszynopis).
- Jakubowski S. (red.): Poradnik dydaktyczny dla nauczycieli realizujących podstawę programową w zakresie szkoły podstawowej i gimnazjum z uczniami niewidomymi i słabo widzącymi. MEN, Warszawa 2001.
- Skrzetuska E.: Trudności ortograficzne w piśmie dzieci niedowidzących. "Szkoła Specjalna" nr 2, 1998.

ORIENTACJA W PRZESTRZENI I SAMODZIELNE PORUSZANIE SIĘ

AUTOR: *Ewa Kajko*

Beneficjenci:

Uczniowie klasy pierwszej Szkoły Podstawowej Nr 53 objęci programem zajęć rewalidacyjnych zgodnie z zaleceniami Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej zawartymi w orzeczeniach i na podstawie diagnozy wstępnej nauczyciela wychowawcy.

Podstawy teoretyczne programu:

Im szybciej rozpoczniemy naukę orientacji przestrzennej małych niewidomych i słabo widzących dzieci, tym osiągniemy ich większą samodzielność, sprawność i zaradność życiową. Dzieci w wieku wczesnoszkolnym potrzebują ze względów fizjologicznych, psychicznych i zdrowotnych wiele ruchu. Jednakże dzieci słabo widzące i niewidome, pozbawione bodźców optycznych są bardziej bierne wykazują mniejsze tempo rozwoju fizycznego niż ich widzący rówieśnicy. Zajęcia z orientacji przestrzennej muszą być jak najszybciej wprowadzane w codzienne zajęcia, by wywoływać u dzieci potrzebę poruszania się i zapewnić im bezpieczeństwo podczas poruszania się, zabawy i samodzielnego poznawania świata.

Procedury osiągania celów:

Zastosowanie odpowiednich procedur prowadzących do realizacji celów edukacyjnych związane jest z rozwojem poznawczym i emocjonalnym dziecka, a także z możliwościami psychofizycznymi, indywidualnymi dla każdego dziecka. Działania podejmowane przez nauczyciela wymagają więc przemyślanego zestawu metod i form pracy, jak również starannego doboru środków dydaktycznych.

Zajęcia prowadzone będą metodami aktywnymi. Uczeń wzbogacać będzie sferę poznawczą o możliwości samodzielnego oglądania spotykanych przedmiotów, obserwowania wielu zjawisk, doznawania nowych przeżyć. Będzie rozwijać pewność siebie i podnosić ocenę własnej wartości. Będzie kształtować prawidłową postawę podczas chodzenia, poprawiać ogólny wygląd, chód, koordynację ruchową i wytrzymałość fizyczną. Zadaniem tych zajęć jest umożliwienie dzieciom aktywnego doświadczania i poznawania przestrzeni bliższej i dalszej.

Cele główne:

- Uczeń orientuje się w schemacie swojego ciała.
- Samodzielnie porusza się w terenie bezpiecznym i znanym z wykorzystaniem technik ochronnych i trajlingu
- Uczeń porusza się z przewodnikiem w terenie zamkniętym i otwartym z wykorzystaniem odpowiednich technik.

Cele szczegółowe:

- Potrafi pokazać odpowiednie części ciała: głowa, ręka, noga, i inne
- Poznaje nowe pojęcia przestrzenne typu: przed, pod, obok i inne

- Ćwiczy i kształtuje stronność swojego ciała
- Segreguje przedmioty pod względem 1 lub 2 cech jakościowych
- Porusza się samodzielnie po odpowiedniej drodze z wykorzystaniem równowagi
- Porusza się za źródłem dźwięku w wyznaczonym kierunku
- Rozpoznaje przedmioty ze swojego najbliższego otoczenia;
- Zapoznaje się z najbliższym otoczeniem z wykorzystaniem odpowiednich technik
- Zbiera materiały po zakończonej pracy stosując technikę spiralną lub siatki i segreguje je
- Porusza się trajlingiem po budynku szkolnym, bezpiecznie trafia do odpowiednich pomieszczeń w szkole
- Kojarzy przedmioty z najbliższego otoczenia z konkretną czynnością
- Wykorzystuje na bieżąco pozostałe zmysły;
- Potrafi poruszać się z przewodnikiem

Treści kształcenia:

1. Pokazywanie odpowiednich części ciała: głowa, ręka, noga, twarz, czoło, oko, ucho, włosy
2. Poznawanie nowych pojęć przestrzennych typu: przed, pod, obok, wzdłuż ściany, przodem do mnie, u góry, na dole i inne
3. Kształtowanie stronności ciała
4. Segregowanie przedmiotów pod względem wielkości i/lub kształtu
5. Odnajdywanie przedmiotów w najbliższym otoczeniu, najbliższej przestrzeni.
6. Samodzielne poruszanie się po odpowiedniej drodze z wykorzystaniem równowagi i technik ochronnych górnej, dolnej i łączonej zmodyfikowanej do odpowiednich możliwości psychofizycznych
7. Poruszanie się za źródłem dźwięku lub gestem w wyznaczonym kierunku
8. Poznawanie nowych pomieszczeń za pomocą odpowiednich technik
9. Rozpoznawanie przedmiotów ze swojego najbliższego otoczenia;
10. Sprzątanie materiałów po zakończonej pracy stosując technikę spiralną lub siatki, segregacja do odpowiednich miejsc i pojemników
11. Poruszanie się trajlingiem po szkole, trafiać do toalety, stołówki i innych wg potrzeb
12. Kojarzenie przedmiotów z najbliższego otoczenia z konkretną czynnością
13. Ćwiczenie i wykorzystywanie pozostałych zmysłów: dotyku, węchu, wzroku, słuchu, kinestetycznego i czucia proprioceptywnego
14. Ustawianie się równoległe i prostopadłe do kierunku marszu i względem innych przedmiotów w otoczeniu
15. Poruszanie się z przewodnikiem po linii prostej z odpowiednim chwytem
16. Przechodzenie przez wąskie przejścia
17. Zmiana trzymanej ręki przewodnika
18. Przechodzenie przez drzwi i ich zamykanie
19. Zajmowanie bezpiecznie miejsca na krześle z pomocą przewodnika
20. Wchodzenie i schodzenie ze schodów,
21. Zmiana stron trzymania przewodnika
22. Zmiana kierunku marszu.

Arkusz ewaluacyjny

z zakresu orientacji przestrzennej i samodzielnego poruszania się w ramach projektu: „Od konkretności do abstrakcji” modul: „KONKRET”

Imię i Nazwisko dziecka:

Data urodzenia: data badania:

Stan wzroku (właściwe podkreślić): niewidomy, ociemniały, słabo widzący

Schorzenia współwystępujące: upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, w stopniu umiarkowanym;

zaburzona koordynacja ruchowa; inne jakie:

Oznaczenia stopnia opanowania danej czynności:

ND – nie dotyczy (ograniczone możliwości psychoruchowe)

0- nie wykonuje (nie chce, nie umie)

1 - wykonuje tylko z pomocą słowną i dotykową

2 - wykonuje tylko z pomocą słowną

3 - wykonuje samodzielnie

4 - wykonuje samodzielnie, za każdym razem, w różnych sytuacjach

UMIEJĘTNOŚĆ	KRYTERIUM	PUNKTACJA					
		ND	0	1	2	3	4
ROZUMIENIE PODSTAWOWYCH POJĘĆ	Znajomość schematu ciała						
	Rozumienie pojęć przestrzenno- kierunkowych nad, pod, obok, przed, za i inne						
	Lokalizowanie wskazówek słuchowych						
	Wykorzystywanie wskazówek dotykowych						
	Rozróżnianie zapachów						
	Rozpoznawanie kształtów (kolorów)						
PORUSZANIE SIĘ Z PRZEWODNIKIEM	Prawidłowa postawa, chwyt						
	Reagowanie na sygnał wąskiego przejęcia						
	Zmienianie strony przewodnika						
	Zawracanie w miejscu - obrót twarzą w twarz						
	Przechodzenie przez drzwi						
	Wchodzenie / schodzenie ze schodów						
	Przyjmowanie / odmawianie pomocy						
ORIENTACJA W PRZESTRZENI ZAMKNIĘTEJ	Znajomość topografii klasy- trafianie do pkt. orient.						
	Znajomość topografii szkoły – sale lekcyjne, pomieszczenia administracyjne						
	Znajomość topografii Ośrodka – budynki, wyjście						
	Stosowanie górnej techniki ochronnej, np. przy nachylania się, siadania						

	Stosowanie dolnej techniki ochronnej, np. przy podchodzeniu do krzesła / stolika						
	Wyszukiwanie sal lekcyjnych przy pomocy trailingu						
	Utrzymywanie linii prostej na odległości 6m – trafianie do punktu wyjścia.						
	Utrzymywanie kierunku po ominięciu przeszkody						
	Ustawienie równoległe do wybranego punktu						
	Ustawienie prostopadłe do wybranego punktu						

Opracowanie: Ewa Kajko

LOGOTERAPIA

AUTOR: *Alina Siemianowska Bloch*

1. **Nazwa programu:** „Poznaj i nazwij” – klasa I SP
2. **Potrzeba realizacji programu innowacyjnego:** zaburzenia mowy o różnorodnej etiologii utrudniają poznawanie i nazywanie otaczającego świata
3. **Cel ogólny:** Prawidłowa realizacja głosek
4. **Cele szczegółowe:**
 - prawidłowa artykulacja głosek w poszczególnych etapach ćwiczeniowych
 - usprawnienie motoryki artykulatorów
 - usprawnienie aparatu oddechowo-fonacyjnego
 - rozwijanie słuchu fonemowego
 - korygowanie wad artykulatorów i innych narządów wpływających na zaburzenia mowy
 - rozwijanie leksykalnej strony mowy
5. **Treści:**
 - a) zadania ogólne: utrwalanie poprawnej artykulacji głosek na poszczególnych etapach:
 - w izolacji
 - w sylabach, logotomach, wyrazach dźwiękonaśladowczych,
 - w różnych pozycjach w wyrazach tj. w nagłosie, w śródgłosie,
 - w wygłosie, w różnych pozycjach w wyrazach z pominięciem grup spółgłoskowych oraz w wyrazach łącznie z grupami spółgłoskowymi
 - w zestawach dwuwyrzowych
 - w zdaniach
 - w tekstach
 - w swobodnej wypowiedzi
 - b) zadanie szczegółowe:
 - ćwiczenia usprawniające narządy mowy - wspomagające i czynne z wykorzystaniem specjalistycznych urządzeń do terapii logopedycznej m.in. wibratora logopedycznego, masażera
 - usprawnianie oddechu mownego poprzez wzmacnianie i wydłużanie fazy wydechowej
 - rozwijanie słuchu fonemowego
 - eliminowanie wad somatycznych powodujących zaburzenia mowy poprzez zalecenia i monitorowanie specjalistycznych konsultacji i terapii np. foniatrycznej, audiologicznej, neurologicznej, laryngologicznej lub ortodontycznej.
 - przygotowanie artykulatorów do prawidłowej realizacji głosek poprzez ćwiczenia kinestezji artykulacyjnej
 - ćwiczenia prawidłowej realizacji głosek w poszczególnych etapach utrwalania
 - ćwiczenia poszerzające słownictwo bierne i czynne dziecka

Karta logopedyczna

1. Imię i nazwisko
2. Data urodzenia klasa
3. Adres zamieszkania
4. Jednostka chorobowa (łącznie z orzeczeniem Poradni Pedagogiczno –Psychologicznej)
.....
5. Oproteźowanie: * okulary (niedowidzenie jakiego stopnia)
* aparat słuchowy (niedosłuch jakiego stopnia)
* kule, wózek ortopedyczny, inne
6. Dane o rodzinie: * ojciec: imię wiek stan zdrowia
* matka: imię wiek stan zdrowia
* rodzeństwo: imiona wiek stan zdrowia
* stan zdrowia
7. Dane z wywiadu dotyczącego przebiegu psychoruchowego i dotychczasowego rozwoju mowy
.....
.....
.....
8. Badanie oddechu:
statycznego
mownego
9. Badanie głosu i fonacji:
czasu:
czystości dźwięku
wysokości głosu
siły głosu
10. Badanie budowy i motoryki artykulatorów
 - wargi
 - szczęka
 - podniebienie miękkie
 - podniebienie twarde
 - język
 - żuchwa
11. Badanie artykulacji głosek w izolacji ze szczególnym uwzględnieniem głosek dentalizowanych
 - samogłoski: a,o,u,e,y,i,ę,ą
 - spółgłoski: wargowe m,m',p,p',b,b'
 - wargowo – zębowe f,f',w,w'
 - przedniojęzykowo-wargowe: t,d,n,s,z,c
 - przedniojęzykowo-dziąsłowe: s,z,c r,l
 - środkowojęzykowe ś,ż,ć, ,k',g',ń,l'
 - tylnojęzykowe: k,g,
12. Poprawność artykulacyjna poszczególnych głosek w różnych pozycjach w wyrazach oraz rozumienie pojedynczych słów (A. Balejko)
 1. okno
 2. myszy

3. igła
4. zając
5. ręce
6. bałwan
7. bilet
8. parasol
9. pies
10. mak
11. miska
12. wanna
13. wiadro
14. fajka
15. filiżanka
16. jabłko
17. dom
18. traktor
19. nogi
20. nitka
21. ławka
22. zegar
23. żrebak
24. sanki
25. świnka
26. dzbanek
27. dziewczynka
28. cytryna
29. ciele
30. lampa
31. liść
32. choinka
33. grabie
34. gitara
35. kot
36. kiełbasa
37. żaba
38. szczotka
39. ryby
40. drzewo
41. czapka
42. dżdżownica
43. autobus

- + prawidłowa
- nieprawidłowa

Ocena artykulacji:

Ocena rozumienia:

13. Zrozumiałość wypowiedzi –tekst 5-10 zdaniowy, o zróżnicowanej tematyce w zależności od poziomu intelektualnego, zainteresowań i wieku ucznia.

Ocena:

.....

14. Badanie prozodii:

- a) rytm:
- b) akcent:
- c) tempo:

d) intonacja:

15. Zalecane konsultacje specjalistyczne:

- a) ortodontyczna
- b) foniatryczna
- c) audiologiczna
- d) psychologiczna
- e) neurologiczna

16. Diagnoza:
.....
.....

Opracowanie: Alina Siemianowska Bloch

PSYCHOTERAPIA

AUTOR: Katarzyna Gerlach

Nazwa programu: TECHNIKA WCZESNEJ ANALIZY. TERAPIA PSYCHODYNAMICZNA.

1. Potrzeba realizacji programu innowacyjnego:

Analiza poprzez zabawę, podobnie jak analiza dorosłych poprzez systematyczne traktowanie sytuacji rzeczywistej jako sytuację przeniesieniową i odnoszenia jej do sytuacji, które faktycznie zostały przeżyte lub wyobrażone, daje dziecku możliwość całkowitego przeżycia i przepracowania sytuacji rzeczywistej w fantazjach. Robiąc to i odkrywając swoje wczesno dziecięce doświadczenia i pierwotne podłoże seksualnego rozwoju, analiza pozwala pozbyć się fiksacji i skorygować błędy rozwojowe.

2. Cel terapii:

Terapia dzieci, szybciej niż u dorosłych, prowadzi do zmiany charakteru, szybszy jest dostęp do procesów pierwotnych nieświadomości, łatwiejsza niwelacja siły superego, konieczna jest jednoczesna współpraca z rodzicami. Małe dziecko ma już swój świat wewnętrznych obiektów i swoją historię, którą przenosi na osobę terapeuty. Terapia dzieci jest nieco trudniejsza niż dorosłych ze względu na brak stałości przymierza terapeutycznego, większą nietolerancję na uczucia lęku, skłonność do działania zamiast werbalizowania, brak tolerancji frustracji w relacji przeniesieniowej i „wtrącanie się” rodziców.

Cel nadrzędny: uzyskanie trwałych zmian w funkcjonowaniu dziecka.

3. Osoby objęte programem:

Dzieci z klasy pierwszej szkoły podstawowej (8 uczniów).

4. Diagnoza:

Wywiad psychologiczny z rodzicami, plus u dzieci słabo widzących metoda projekcyjna – psychorysunek.

5. Rezultaty terapii:

przepracowanie dylematów rozwojowych; zwiększony wgląd; ustąpienie objawów, trudności; zmniejszenie lęków

6. Procedury osiągnięcia celów: praca psychoterapeutyczna zgodnie z techniką psychoterapii w nurcie psychodynamicznym.

7. Inne materiały opracowane na potrzeby realizacji programu:

- karta konsultacji psychologicznej, diagnoza psychologiczna

8. Ewaluacja:

Terapia indywidualna nie jest techniką całkowicie mierzalną, gdyż jako tak pojęta zmiana zdeterminowana jest charakterologicznie, osobowościowo, jednak wymierne są pewne aspekty radzenia sobie dziecka, jego mechanizmów obronnych oraz występujących objawów.

Każde dziecko objęte terapią będzie na początku diagnozowane, wyznaczone będą kierunki pracy terapeutycznej, a efekty relacji terapeutycznej będą monitorowane

KARTA KONSULTACJI PSYCHOLOGICZNEJ

DATA	GODZINA OD-DO	PODPIS PROWADZĄCEGO

DANE UCZNIĄ

NAZWISKO I IMIĘ	
ADRES ZAMIESZKANIA	
DATA URODZIN	
PESEL	

OCENA SPRAWNOŚCI INTELEKTUALNEJ

NAZWA TESTU/PRÓBY/WYWIADU	WYNIK

OCENA OSOBOWOŚCI

NAZWA TESTU/PRÓBY/WYWIADU	WYNIK

OCENA POZIOMU DOJRZAŁOŚCI SPOŁECZNEJ

NAZWA TESTU/PRÓBY/WYWIADU	WYNIK

OPINIA KOŃCOWA

--

.....
(MIEJSCOWOŚĆ, DATA)

.....
(PODPIS PSYCHOLOGA)

TERAPIA PEDAGOGICZNA

AUTORZY: Joanna Michalska –Wentowska, Katarzyna Gerlach, Anna Wodzyńska

Niezwykle istotne dla dziecka w tym okresie jest poznanie najbliższego otoczenia wszystkimi dostępnymi zmysłami. Dla dzieci niewidomych i słabowidzących proces ten jest znacznie utrudniony, gdyż występuje zaburzenie integracji funkcji percepcyjno – motorycznych. W związku z tym ważne jest, aby dzieci rozpoczynające naukę jak najszybciej nauczyły odnajdywać się w nowym dla siebie otoczeniu. Należy zatem na wstępie określić potrzeby dziecka oraz trudności z jakimi może się borykać, gdyż to pomoże nam lepiej je wspomagać i wspierać. Dużą rolę odgrywa tu również określenie mocnych i słabych stron uczestników terapii pedagogicznej.

Cele ogólne:

1. Zaspokojenie potrzeb każdego ucznia.
2. Wyzwalanie pozytywnych zmian motywacyjnych.
3. Korygowanie zaburzonych funkcji.
4. Kompensowanie braków poszczególnych funkcji.
5. Podniesienie samooceny dziecka i umiejętności społecznych.
6. Poznanie swoich mocnych stron.
7. Poznanie nowego otoczenia oraz umiejętne poruszanie się w nim.
8. Pokonanie zjawiska nieśmiałości.
9. Aktywizacja ucznia.

Cele edukacyjne:

Wypracowanie nawyku poprawnego pisania – uczeń pracuje nad starannością, poprawnością ortograficzną i graficzną pisma.

Wypracowanie nawyku poprawnego czytania – uczeń skupia uwagę na czytany tekście i czyta ze zrozumieniem.

Wdrażanie do autokorekty – uczeń widzi potrzebę kontroli i poprawy błędów.

Wdrażanie do samodzielnej pracy – uczeń dostrzega potrzebę permanentnej pracy, która zapewnia efekty.

Wynikają z tego następujące cele szczegółowe/terapeutyczne:

1. Doskonalenie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych - uczeń wie, jak zachować się w sytuacjach trudnych i jak radzić sobie ze stresem, który towarzyszy takim sytuacjom.
2. Poprawa komunikacji interpersonalnej - uczeń jest otwarty na kontakty interpersonalne.
3. Kształtowanie umiejętności pracy w grupie – uczeń zna i przestrzega zasady i normy obowiązujące w pracy zespołowej.
4. Minimalizowanie napięć emocjonalnych i wzmacnianie koncentracji uwagi – uczeń zna i stosuje podstawowe techniki koncentracji uwagi.
5. Budowanie wzmocnień pozytywnych - podnoszenie samooceny dziecka – uczeń zna swoją wartość, swoje umiejętności i zdolności.
6. Usprawnianie funkcji percepcyjno – motorycznych analizatora wzrokowego, analizatora słuchowego, motoryki małej i dużej oraz koordynacji wzrokowo – ruchowej.
7. Zbudowanie życzliwych, wspierających więzi między dziećmi i dorosłymi.

KWESTIONARIUSZ DIAGNOZY POTRZEB UCZNIĄ - (przykład)

KLASA I SZKOŁY PODSTAWOWEJ

1. Chętnie mówi na tematy związane z sytuacjami, które go dotyczą np. ulubione smakołyki, zabawki
1 2 3 4
2. Lubi bawić się z innymi dziećmi i przebywać w grupie.
1 2 3 4
3. Pierwszy wychodzi z inicjatywą kontaktu z innymi dziećmi.
1 2 3 4
4. Szybko rezygnuje z powierzonych mu zadań.
1 2 3 4
5. Potrafi długo i uważnie słuchać nauczyciela.
1 2 3 4
6. Woli przebywać sam, izoluje się od innych.
1 2 3 4
7. Potrafi dzielić się z innymi dziećmi.
1 2 3 4
8. Szybko wpada w złość jeżeli mu coś nie wyjdzie.
1 2 3 4
9. Jest onieśmiałe w sytuacji ekspozycji społecznej.
1 2 3 4
10. Jest wrażliwy na krzywdę innych.
1 2 3 4
11. Sygnalizuje swoje potrzeby.
1 2 3 4
12. Prosi o pomoc, jeżeli ma z czymś problem.
1 2 3 4
13. Reaguje lękowo w sytuacjach trudnych dla niego.

1 2 3 4

14. Chętnie uczy się poruszać w otoczeniu.

1 2 3 4

15. Słucha poleceń nauczyciela i je wykonuje bez stawiania oporu.

1 2 3 4

16. Zadaje pytania nauczycielowi.

1 2 3 4

17. Zna zasady panujące w grupie.

1 2 3 4

PRZYKŁADOWE SCENARIUSZE ZAJĘĆ

Orientacja przestrzenna – przykładowy scenariusz zajęć

Autor : mgr Ewa Kajko

Temat: ZASADY PORUSZANIA SIĘ Z PRZEWODNIKIEM WIDZACYM

Cel główny:

Uczeń potrafi poruszać się z przewodnikiem widzącym – reaguje na jego polecenia werbalne i niewerbalne.

Cele szczegółowe:

1. Uczeń samodzielnie prawidłowo chwyta przewodnika i utrzymuje odpowiednią pozycję przechodząc z nim ok. 8m.
2. Skręca pod kątem 90° w prawo i w lewo zachowując pozycję, przechodzi z przewodnikiem przez drzwi lub wąskie przejście.
3. Uczeń pokonuje z przewodnikiem bezpiecznie schody w górę i w dół bez potykania się.

PRZEBIEG LEKCJI

Część wstępna:

- Uświadomienie celu i czynności.
- Przedstawienie planu lekcji.
- Zwrócenie uwagi na znaczenie umiejętności poruszania się z przewodnikiem.

Część główna:

1. Prawidłowe ustawienie osoby niewidomej i utrzymywanie właściwej pozycji względem przewodnika
2. Ćwiczenia w prawidłowym ustawieniu, ułożenie ręki niewidomego
3. Ćwiczenie poruszania się po prostej z różnym tempem marszu
4. Ćwiczenie zwrotów o 90° i większych,
5. Ćwiczenia w przechodzeniu przez drzwi i przez wąskie przejścia. Utrzymanie prawidłowej pozycji, powrót do pozycji wyjściowej
6. Wchodzenie i schodzenie ze schodów z poręczą i bez poręczy nie potykając się

Część końcowa:

Podsumowanie lekcji, ocena umiejętności ucznia. Nauczyciel wspólnie z uczniem dokonuje oceny zajęć: aktywność i postępy ucznia w czasie ćwiczeń, ustalają łatwe i trudne rzeczy, co należy ćwiczyć i doskonalić, wyjaśniają wątpliwości dotyczące tematu. Nauczyciel zapowiada dalsze zadania, które realizowane będą w ramach poznawania zasad poruszania się z przewodnikiem widzącym.

Metody:

- słowne – opis, rozmowa kierowana
- praktyczne – ćwiczenie, rozwiązywanie zadań

Forma pracy: indywidualna zróżnicowana

Typ lekcji: Lekcja ćwiczeniowa

Bibliografia:

1. „Orientacja przestrzenna i poruszanie się niewidomych słabo widzących” J.J. Kwapiszowie
2. „Psychologia rozwojowa Psychologia dzieci niewidomych i słabo widzących T. Majewski
3. „Klasyfikacja metod nauczania” W. Okoń

Opracowanie: Ewa Kajko

LOGOTERAPIA - przykładowy scenariusz zajęć

Opracowanie – mgr Alina Siemianowska Bloch

Temat: Różnicowanie [k] i [g] – ćwiczenia utrwalające.

Cele:

1. Prawidłowa artykulacja w/w głosek.
2. Różnicowanie głosek różniących się tylko jedną cechą dystynktywną.
3. Rozwijanie leksykalnej strony mowy.
4. Rozwijanie słuchu fonemowego.

Forma zajęć: indywidualna

Przebieg zajęć:

1. Ćwiczenia aparatu artykulacyjnego:
 - szerokie otwieranie i zamykanie ust
 - rozciąganie i ściąganie warg
 - układanie czubka języka za dolnymi zębami
 - unoszenie tylnej części języka – kaszel dowolny, chrząkanie
2. Ćwiczenia oddechowe:
 - różnicowanie dwóch faz oddechowych – wdech i wydech
 - wydech z szeroko otwartymi ustami tzw. chuchanie
 - wydłużenie i wzmacnianie fazy wydechowej: dmuchanie przez słomkę do wody, dmuchanie na płomyk – krótkie gwałtowne, długie łagodne
3. Ćwiczenia słuchu fonemowego:
 - Wyodrębnianie z ciągu wyrazów tych, które zawierających [k] lub [g]
 - [k], [g] w sylabach, wskazywanie litery zgodnie z tym jaką głoskę słyszy
 - wskazywanie przedmiotów na obrazkach, których nazwy mają zbliżoną budowę fonetyczną
4. Ćwiczenia artykulacyjne: (wzorzec artykulacyjny nagrany na kasecie):
 - długie i śpiewne wymawianie samogłosek ustnych
 - [k], [g] w izolacji – identyfikacja znaku graficznego głoski – liter k, g
 - [k], [g] w wyrazach w różnych pozycjach - powtarzanie
 - tworzenie par wyrazów kończących się [k] i rozpoczynających [g]
 - - [k], [g] w wyrazach dźwiękonaśladowczych (teksty: „Gęganie-kwkanie”
 - A. Siemianowskiej- Bloch z zestawu edukacyjnego „Rozśpiewane głoski 2” oraz „Kogut” E. Podchorodeckiej – powtarzanie tekstów, próby śpiewania
5. Ćwiczenia leksykalne
 - wyjaśnianie znaczenia wyrazów o podobnej budowie fonetycznej np. gość – kość
 - utrwalanie nazw zwierząt oraz ich odgłosów, występujących w w/w tekstach
6. Ćwiczenia utrwalające – domowe: [k], [g] w dłuższym tekście – posłuchaj wiersza pt. ” Kogut” nagranego na kasecie i odpowiedz na pytania dotyczące jego treści (pytania zapisane w zeszytcie).
Naucz się pierwszej zwrotki na pamięć.

Rehabilitacja wzroku – przykładowy scenariusz zajęć

Autor: Danuta Musiał

Zajęcia usprawniania bliży wzrokowej

Schorzenie: retinopatia wcześniacza obu oczu

Cel:

- Uczeń ma dobierać takie same kolory i nazywać je,
- Uczeń ma dobierać kolory tj.: kształty kolorystycznych figur geometrycznych i konturowe obrazki figur,

Czynność wzrokowa: Rozpoznawanie identycznych barw i kształtów;

Pomoce nieoptyczne:

- folia przezroczysta,
- światło stolikowe jarzeniowe, nad prezentacją,
- podstawka do książki;

Pomoce optyczne: lupa 3x z podstawką

Materiały:

- 1) Dwie planszowe karty o wys. 10 x 10 cm., kredki, flamaster,
 - a) obrazki z przedmiotami pomalowanymi na czarno tj. ręka, lalka, samochód, młotek, krzyż, krzesło
 - b) obrazki konturowe: ręka, lalka, samochód, krzyż, młotek, sylwetka człowieka.
- 2) Klocki w czterech podstawowych kolorach, 4 pudełka w tych samych kolorach.

Tok zajęć:

1. Uczeń przeszukuje płaszczyznę z rozrzuconymi na niej klockami w 2 kolorach. Identyfikuje i nazywa, umieszcza w pudełku o tej samej barwie.
2. Uczeń przeszukuje płaszczyznę z rozrzuconymi na niej klockami w 4 kolorach. Identyfikuje i nazywa, umieszcza w pudełku o tej samej barwie.
3. Uczeń identyfikuje kolory oraz kształt figury na obrazku, nazywa, następnie dobiera taki sam obraz konturowy umieszczony na karcie. Rehabilitant steruje: „Przesuń wzrok w lewo i w prawo oraz w dół i w górę — szukaj innych konturów o podobnym kształcie”.
4. Uczeń nazywa wszystkie przedmioty narysowane na kartach.

Jeżeli ćwiczenia wykonano poprawnie można przejść do kolejnego ćwiczenia: „Pokaż każdy kolorowy obrazek i do niego podobny”.

Jeżeli uczeń ma trudności wzrokowe, należy powtórzyć jeszcze raz ćwiczenie pierwsze z użyciem obrazka konturowego.

Reakcja wzrokowa - *Uczeń powinien identyfikować przedmioty kolorowe.*

Ćwiczenie należy powtarzać 3 x (kontury + kolory). Na kolejnym etapie wyeliminować z pracy pomoce nieoptyczne.

Uwagi:

Jeżeli zauważono trudności wzrokowe z dobieraniem barw przedmiotów lub figur, należy lekcję powtórzyć do skutku. Należy podkreślić konieczność uważnego przeszukiwania wzrokowego na prezentowanym materiale.

Rozwój poziomu wzrokowego: 5 - 6 lat.

LITERATURA

1. Program rozwijania umiejętności posługiwania się wzrokiem „PROCEDURA DIAGNOSTYCZNO - OCENIAJĄCA /DAP/” cz. I Wydawca: American Printing House for the Blind Louisville, Kentucky 1980r. WSPS - ZG PZN Warszawa 1989r.
2. Natalie C. Barraga, Juhne E. Morris “Program rozwijania umiejętności posługiwania się wzrokiem PROCEDURA DIAGNOSTYCZNO - OCENIAJĄCA” cz. I 1:150 Wydawca: American Printing House for the Blind Louisville, Kentucky 1980r. WSPS - ZG PZN Warszawa 1989r.

Program rozwijania umiejętności posługiwania się wzrokiem „ZESTAW ĆWICZEŃ USPRAWNIAJĄCYCH” cz. II Wydawca: American Printing House for the Blind Louisville, Kentucky 1980r. WSPS - ZG PZN Warszawa 1989r.